

Analiza utjecaja streaming platformi na trend slušanja glazbe - studija slučaja Spotify

Sečak, Antonio

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:561153>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ MEDIJI I ODNOSI S JAVNOŠĆU

ANTONIO SEČAK

**ANALIZA UTJECAJA STREAMING
PLATFORMI NA TREND SLUŠANJA GLAZBE –
STUDIJA SLUČAJA SPOTIFY**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: doc. dr. sc. Luka Alebić

SUMENTOR: dr. sc. Snježana Barić-Šelmić, poslijedoktorandica

Osijek, 2024.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad napisan je na drugoj godini diplomskog studija Medija i odnosa s javnošću na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, a analizira utjecaj streaming platformi na trend slušanja glazbe, s posebnim naglaskom na Spotify. Cilj istraživanja ovog diplomskog rada je utvrditi je li Spotify postao glavni medij za slušanje glazbe.

U teorijskom dijelu rada objašnjene su važnosti i značajke glazbe u različitim povijesnim razdobljima, od starih kultura do dvadesetog stoljeća, obrađeni su značajni glazbeni žanrovi te je opisan razvoj različitih medija koji omogućavaju slušanje glazbe od gramofonskih ploča do glazbenih streaming platformi.

U empirijskom dijelu rada istražena je pozicija Spotifyja kao medija za slušanje glazbe u odnosu na konkurente metodom studije slučaja kojom su analizirana istraživanja koja su provele relevantne agencije te vjerodostojni podatci koji su dostupni u medijima i na relevantnim mrežnim stranicama.

U zaključku rada, na temelju prepoznatih ograničenja i prilika navedene su preporuke za buduća istraživanja na sličnu temu.

Ključne riječi: glazba, radio, slušanje glazbe, Spotify, streaming platforme, YouTube

ABSTRACT

This Master's thesis was written in the second year of the Master's program in Media and Public Relations at the Academy of Arts and Culture in Osijek, and it analyzes the influence of streaming platforms on the music listening trend with a special focus on Spotify. The research aim of this thesis is to determine whether Spotify has become the primary medium for music listening.

The theoretical part of the work explains the importance and characteristics of music in various historical periods, from ancient cultures to the twentieth century, significant music genres are discussed, and the development of different media enabling music listening is described, from gramophone records to music streaming platforms.

In the empirical part of the thesis, the position of Spotify as a music listening medium in relation to competitors was explored using a case study method analyzing research conducted by relevant agencies and credible data available in the media and on relevant websites.

In the conclusion of the thesis, based on identified limitations and opportunities, recommendations for future research on a similar topic are provided.

Keywords: music, radio, music listening, Spotify, streaming platforms, YouTube

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Antonio Sečak potvrđujem da je moj diplomski rad
pod naslovom Analiza utjecaja streaming platformi na
trend slušanja glazbe - studija slučaja Spotify
te mentorstvom doc. dr. sc. Luke Alebića i sumentorstvom dr. sc. Snježane Barić-Šelmić

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 20. rujna 2024.

Potpis

Antonio Sečak

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. GLAZBA	2
2.1. Povijest glazbe	2
2.1.1. Glazba u starim kulturama	2
2.1.2. Glazba u srednjem vijeku	3
2.1.3. Glazba u razdoblju renesanse	4
2.1.4. Glazba u razdoblju baroka.....	5
2.1.5. Glazba u razdoblju klasicizma	5
2.1.6. Glazba u razdoblju romantizma	6
2.1.7. Glazba dvadesetog stoljeća	7
2.2. Glazbeni žanrovi.....	8
2.2.1. Blues.....	8
2.2.2. Jazz	9
2.2.3. Rock	10
2.2.4. Rap	11
2.2.5. Pop.....	11
2.3. Trendovi slušanja glazbe	12
2.3.1. Gramofonske ploče	12
2.3.2. Audio kasete	14
2.3.3. CD	14
2.3.4. Radio	16
2.3.5. MP3 uređaji	18
2.3.6. YouTube.....	19
2.3.7. Streaming platforme	21
2.3.8. Spotify	22
3. EMPIRIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA – STUDIJA SLUČAJA SPOTIFY	24

3.1.	Određenje problema istraživanja	24
3.1.1.	Problem i cilj istraživanja.....	24
3.1.2.	Istraživačka pitanja.....	24
3.1.3.	Hipoteze istraživanja	25
3.2.	Metodologija istraživanja	25
3.2.1.	Način provođenja istraživanja.....	25
3.2.2.	Postupci i instrumenti istraživanja	26
3.3.	Obrada podataka	26
3.3.1.	Kretanje broja korisnika Spotifyja	26
3.3.2.	Usporedba rasta broja korisnika Spotifyja i YouTubea	26
3.3.3.	Usporedba slušanosti glazbe na Spotifyu i YouTubeu.....	27
3.3.4.	Najslušanija pjesma na Spotifyu i YouTubeu 2023. godine	27
3.3.5.	Usporedba slušanosti glazbe na Spotifyu i radiju	28
3.3.6.	Najslušaniji album na Spotifyu i najprodavaniji album 2023. godine	28
3.4.	Rasprava	29
4.	ZAKLJUČAK	32
5.	LITERATURA	33

1. UVOD

Glazbene streaming platforme, poput Spotifyja, u današnje vrijeme imaju sve veću ulogu u glazbenoj industriji. One su najnoviji medij koji omogućuje slušanje glazbe i kao takve postaju sve veći trend u slušanju glazbe. Zbog prisutnosti drugih, starijih medija koji omogućavaju slušanje glazbe, njihova popularnost u odnosu na onu konkurentskih medija i dalje je predmet brojnih istraživanja.

U teorijskom dijelu ovog diplomskog rada objašnjen je pojam glazbe te njezin razvoj i važnost kroz različita povijesna razdoblja, od starih kultura, preko srednjeg vijeka te razdoblja renesanse, baroka, klasicizma i romantizma sve do dvadesetog stoljeća. Glazba u dvadeset prvom stoljeću nije dobila posebno poglavlje, jer je ona zapravo opisana kroz razvoj digitalnih medija, poput MP3-a, YouTubea i glazbenih streaming platformi. Nakon povijesnog pregleda, obrađeni su glazbeni žanrovi blues, jazz, rock, rap i pop, pri čemu je opisana njihova povezanost te društvena važnost u vremenu u kojemu su nastali. Zatim su analizirani značajni mediji koji omogućavaju slušanje glazbe, od gramofonskih ploča, preko audio kasete, CD-a, radija, MP3 uređaja te YouTubea i glazbenih streaming platformi, pri čemu je posebno poglavlje posvećeno Spotifyju.

Ovaj diplomski rad fokusira se na utjecaj Spotifyja u svijetu medija koji pružaju mogućnost slušanja glazbe, stoga se u empirijskom dijelu rada utvrđuje njegova pozicija kao medija za slušanje glazbe u odnosu na konkurentske medije, poput YouTubea i radija, s naglaskom na broj korisnika na godišnjoj razini i njihov rast, podudarnost najslušanijih pjesama i albuma u 2023. godini u odnosu na trendove u konkurentskim medijima te na preferenciji u slušanju glazbe na Spotifyju u odnosu na YouTube i radio. Uz to, istražen je značaj streaming platformi i Spotifyja za glazbenu industriju te broj korisnika koji su spremni izdvojiti novce za potpunu uslugu koju pruža Spotify.

Cilj istraživanja ovog diplomskog rada je utvrditi je li Spotify postao glavni medij za slušanje glazbe.

2. GLAZBA

„Glazba je spoj različitih inicijativa i promišljanja određenog trenutka, životnih stavova pojedinaca i skupine, njihovih (umjetničkih) izraza i stremljenja.“ (Vidulin-Orbanić, 2008: 100)

Velčić (2022: 30) navodi da je glazba prisutna još od najranijih poznatih civilizacija, dio je svakodnevice tijekom cijelog života te je zanimljiva tema brojnim istraživanjima raznih prirodnih i društvenih znanosti. Oduvijek postoji nedoumica treba li glazbu definirati kao umjetnost ili znanost. Ona je svakako specifični fenomen koji je kroz povijest utjecao na živote ljudi, ona je način na koji ljudi komuniciraju, izražavaju sebe i svoju pripadnost te se njome može izraziti ono što se ne može riječima. Glazba ima psihički i fizički utjecaj na ljude, povezuje ih neovisno o svim drugim značajkama koje ih dijele. Osim što povezuje ljude, glazba ističe i njihove sličnosti i razlike unutar društava, nacija i kultura te je dostupna u svakom trenutku i na svakom mjestu.

U sljedećim poglavljima analizirana je povijest glazbe kroz različita razdoblja, od starih kultura do dvadesetog stoljeća. Nakon toga, objašnjena su najvažnija obilježja raznih glazbenih žanrova, a zatim su analizirani različiti načini slušanja glazbe, od gramofonskih ploča do streaming platformi.

2.1. Povijest glazbe

U sljedećim je poglavljima analizirana povijest glazbe, odnosno što je sve obilježilo glazbu u starim kulturama, srednjem vijeku, razdobljima renesanse, baroka, klasicizma i romantizma te u dvadesetom stoljeću.

2.1.1. Glazba u starim kulturama

Geck (2008: 10-12) u svojoj knjizi objašnjava kakvu važnost ima glazba za razne primitivne narode koje ju u svojim životima njeguju od davnina. Navodi da nekim afričkim plemenima glazba olakšava obavljanje teških fizičkih poslova podizanjem entuzijazma za rad. Starim kulturama glazba daje snagu u svakodnevnom življenju te njihovom životu daje smisao, jer uz nju ne osjećaju da su sami. Nadalje, navodi se da je prema Starom zavjetu, uz pomoć glazbe, prorok Elizej dobio moć vidovitosti, uz pomoć čega je pronašao izvor vode. Uz ljudsko pjevanje, dugačku povijest imaju i glazbeni instrumenti, primjerice, glavni instrument prastanovnicima Oceanije bila je tanka, uglavnom ovalna daščica zvana zujalica koja je zvukove proizvodila vrtnjom na uzici. U starim narodima važnu ulogu imali su bubnjevi koji su se koristili tijekom prenošenja obavijesti.

Moore (2015: 12-16) navodi da postoji malo saznanja o glazbi u prapovijesti kada se glazba, odnosno note nisu nužno zapisivale. Otežavajuća okolnost u istraživanju toliko daleke povijesti glazbe jest činjenica da se ona uglavnom prenosila od osobe do osobe kroz pjevanje i sviranje instrumenata te je nemoguće točno odrediti kako je ona zvučala u drevnim kulturama. Najstariji poznati instrument je flauta pronađena u Njemačkoj, a pretpostavlja se da datira iz razdoblja između 43000 i 42000 godina prije Krista. S obzirom na otkrića, smatra se da su se u drevnom Egiptu koristili glazbeni instrumenti, poput flauta, harfi i udaraljki. Najstariji oblik pisane glazbe je drevna babilonska glinena pločica koja datira iz razdoblja između 2000 i 1700 godina prije Krista, a na njoj su zapisane upute za sviranje nota na lutnji. U antičkoj Grčkoj vjerovalo se da su glazba i poezija neodvojive, glazba je oduvijek bila važna za grčku kulturu te su upravo Grci prvi koji su osmislili natjecanja u pjevanju. Stari su Grci glazbu koristili i u obrazovne svrhe i izgradnji osobnosti. Uz to, smatra se i da su starogrčke drame koje su se temeljile na glazbi preteča Broadwayskih mjuzikala.

2.1.2. Glazba u srednjem vijeku

Geck (2008: 26-31) tvrdi da se glazba u srednjem vijeku smatrala jednim od sedam slobodnih umijeća. Imala je značajnu ulogu za kršćanstvo, jer je izvođenje gregorijanskog korala predstavljalo jedinstvo u svim kršćanskim obredima cijele zapadne Europe. Zapisivanje tonova gregorijanskog korala omogućilo mu je brzo širenje i opstanak te se on može čuti i na današnjim misama. U europskim samostanima redovnici su od sedmog do trinaestog stoljeća stvarali notna pisma; prvo su to bili određeni znakovi za jednoglasno izvođenje gregorijanskog korala, a kasnije su osmislili i usavršili note koje se koriste i u današnje vrijeme. Nakon što su uspješno kreirali zapise jednoglasnih melodija, počeli su pisati i usavršavati zapise za višeglasnu glazbu, a to su postigli skladanjem, to jest slaganjem tonova. Ta pisana glazba nije bila raširena u narodima, već se mogla čuti samo u nekim crkvama i svjetovnim središtima, a veliku raširenost imala je narodna glazba, pri čijem su izvođenju glazbenici svirali glazbu koja je poticala na ples te su pjevali pjesme o junacima. Za razliku od one koja se mogla čuti u crkvi, narodna je glazba u ljudima izazivala pustolovnost, uživanje u slušanju i veselje. Takvoj vrsti glazbe crkva i vlast su se protivili, zato su glazbenicima, odnosno zabavljačima, uskraćivali građanska prava, nije im bio omogućen kršćanski pogreb, smjeli su nositi isključivo kratke suknje te su bili primorani stalno putovati.

Moore (2015: 20-22) navodi da su u srednjem vijeku osmišljeni glazbeni instrumenti koji su preteča mnogim današnjim instrumentima, poput gitare, flaute, trombona i violine te su za njih

postojali nešto drugačiji nazivi. U srednjem su vijeku pjevanje i glazbala bili međusobno zamjenjivi te je izvedba ovisila o tome što određeni glazbenik posjeduje. Početkom petnaestog stoljeća engleski skladatelj John Dunstable osmislio je revolucionarnu inovaciju u tadašnjoj glazbi koja je uobičajena i danas, a to je terca koja je omogućila nastanak trostrukih akorda koji su temelj zapadne glazbe. Važno je naglasiti da je srednjovjekovna glazba poznata i danas, zahvaljujući prvenstveno zapisima svećenika.

2.1.3. Glazba u razdoblju renesanse

Velčić (2022: 7) tvrdi da je u razdoblju renesanse, kada je riječ o glazbi, fokus bio na pjevanju, prvenstveno na višeglasju te je stvoren novi oblik glazbe – motet koji predstavlja pjevanje zbora u višeglasju, a izvodio se tijekom bogoslužja na latinskom jeziku.

Moore (2015: 26-34) navodi da je velik utjecaj na glazbu u renesansi, posebno u Europi, imao pogled na glazbu drevnih Grka. Smatralo se da glazba ima moć utjecaja na emocije i osobnost te je bila dio obrazovanja profinjenih ljudi koji su trebali znati pjevati, svirati i čitati glazbu. Glazba je postala statusni simbol i plemstva su se natjecala u tome tko će zaposliti bolje skladatelje i glazbenike. Uz to, bilo je moderno da aristokrati imaju vlastite oratorije na dvoru u kojima su bili crkveni skladatelji i glazbenici. S obzirom na to da su dvorski glazbenici tijekom života obično radili u više dvorova diljem Europe, ta iskustva pomogla su im u upoznavanju glazbenih tehnika raznih područja. Renesansni glazbenici težili su stvaranju mirne, ugodne i lijepe glazbe koja će zvučati radosno i umirujuće, što je bitna razlika u usporedbi sa srednjovjekovnom glazbom koja je često zvučala zastrašujuće i tužno. Također, veliku su popularnost imale ljubavne pjesme. Mnogi renesansni glazbenici u početku su bili pjevači u zborovima te su kasnije postajali crkveni i dvorski skladatelji. Razvojem tiska, glazba postaje puno pristupačnija, jer je bilo puno lakše proizvesti notne zapise. Uz to, povećala se potražnja za glazbom, zbog čega nastaju nove vrste pjesama i instrumentalne glazbe. Glazba koja je poticala na ples više nije bila prisutna samo u narodu, već i na službenim događanjima. Također, sve veću važnost imalo je i individualno umijeće, zbog čega su skladatelji pisali glazbu koja je bila teška za izvođenje čime su pokazivali svoj talent, ali i talent onih koji su je trebali izvesti. Glazbeni instrumenti postajali su sve dostupniji, a tijekom renesanse popularni su bili preteča gitare – vihuela, lutnja, violina i udaraljke.

2.1.4. Glazba u razdoblju baroka

Grout i Palisca (2009: 123-190) navode da razdoblje baroka predstavlja ključnu fazu u razvoju glazbe, zbog značajnih promjena u glazbenom izrazu, formama i tehnikama. Jedan od najznačajnijih doprinosa barokne glazbe je pojava opere koja je postala popularna u Italiji, gdje su je skladatelji, poput Claudia Monteverdija, razvijali kombiniranjem glazbe, drame i vizualne umjetnosti. Osim opere, barokno razdoblje obilježeno je razvojem instrumentalne glazbe. Skladatelji su se sve više usredotočivali na pojedinačne instrumente, posebno violinu i orgulje, što je dovelo do pojave novih stilova i tehnika sviranja. Melodijske strukture barokne glazbe često su podrazumijevale bogate harmonije i kontrapunkt, čime se postizao složeniji glazbeni izraz. Uz to, barokna glazba obilježena je upotrebom figura i ornamentacije, koje su dodale emocionalnu dubinu glazbenim djelima.

Moore (2015: 36-48) tvrdi da su barokni glazbenici težili tome da glazba zvuči što dramatičnije i spektakularnije, kršili su glazbena pravila za postizanje što većeg utjecaja na emocije, eksperimentirali su s više odvažnih kombinacija nota i zvučnog nesklada. Dramatičnost se postizala brzim izmjenjivanjem tonova i otmjenim solistički izvedbama. Najpoznatiji barokni glazbenici bili su Johann Sebastian Bach i George Frideric Handel. Tijekom razdoblja baroka razvila se opera koja je bila jako cijenjena, zbog spoja plesa, drame i glazbe te su se zbog rasta njene popularnosti otvorile brojne operne kuće i koncertne dvorane. Složene glazbene produkcije više nisu bile namijenjene samo plemstvu. Ulaznice za koncerte bile su jako skupe, stoga su posjetitelji koncerata uglavnom bili imućne osobe.

Basso (1987), kako je navedeno u radu Castro-Revilla (2022: 2835), objašnjava da je u baroknom razdoblju glazba doživjela značajne transformacije te su stvoreni novi glazbeni oblici koji traju stoljećima. Swain (2013), kako je navedeno u radu Castro-Revilla (2022: 2835), ističe da se sakralna glazba značajno razvila u razdoblju baroka, a tome je uvjerljivo doprinijela estetika opere.

2.1.5. Glazba u razdoblju klasicizma

Moore (2015: 52-61) navodi da su skladatelji u razdoblju klasicizma težili stvaranju glazbe koja će imati jasnu logiku i strukturu te biti uravnotežena, uredna i jednostavno lijepa. U tom je razdoblju plemstvo imalo sve manje utjecaja, zbog čega glazbenici više nisu mogli računati na njihovu financijsku podršku te su se morali oslanjati na publiku koja će plaćati ulaznice da bi slušala njihovu glazbu. Najpoznatiji glazbenici iz razdoblja klasicizma bili su bečki glazbenici Franz Joseph Haydn, Ludwig van Beethoven i Wolfgang Amadeus Mozart. Haydn je doprinio

razvoju glazbe promjenom u produženom napjevu tako da je glazbeno djelo bilo podijeljeno na dva slična dijela, čime se stvarala klasična i ugodna glazbena cjelina. Uz to, njega se smatra ocem gudačkih kvarteta, jer je upravo on oblikovao formu kvarteta. Beethoven je svojim simfonijama imao veliki utjecaj na zapadnjačku glazbu. Prve četiri note njegove Pete simfonije smatraju se jednim od najpoznatijih u svijetu. Veliki značaj za njegovu karijeru ima završnica njegove Devete simfonije poznata kao Oda radosti koja je emitirana diljem svijeta kao proslava ljudskog duha. Mozart je poznat po svom talentu za razumijevanje i primjenu različitih glazbenih stilova, smatran je maestrom svih žanrova koji je stvarao glazbu opuštajuću glazbu s primjesama tuge. Za njegovo djelovanje važno je istaknuti da je radio opere koje su bile veličanstvene drame te je u njima često zadirao duboko u ljudsku prirodu. Osim glazbenog oblika simfonije, tijekom razdoblja klasicizma razvio se i glazbeni oblik sonata koja podrazumijeva podjelu glazbenog djela na tri dijela. U prvom se dijelu otkrivaju svi glazbeni elementi koji će biti korišteni u izvedbi djela, u drugom se dijelu razvijaju i prerađuju svi ti glazbeni elementi, što predstavlja vrhunac izvedbe tog glazbenog djela, a u posljednjem dijelu se ponavlja sve iz prvog uz male izmjene.

2.1.6. Glazba u razdoblju romantizma

Rosen (1995: 45-120) navodi da su se u razdoblju romantizma dogodile značajne promjene u glazbenoj umjetnosti. Glazba je postala sredstvo za istraživanje ljudskih emocija i individualnih iskustava te su skladatelji tog razdoblja često izražavali kompleksnost ljudskog postojanja. Uz to, glazba više nije bila uvjetovana strogim formama klasicizma, već su prevladavali slobodniji i ekspresivniji stilovi, što je otvorilo put za nove umjetničke izraze. Skladatelji poput Frédérica Chopina, Franza Liszta i Richarda Wagnera kroz svoju su glazbu izražavali osobne osjećaje i misli, zbog čega su njihova glazbena djela bila često inspirirana ljubavlju, prirodom, smrću i egzistencijalnim pitanjima. Takvo izražavanje emocija rezultiralo je bogatijim harmonijama i složenijim melodijama. Osim osobnih emocija skladatelja, veliki utjecaj na glazbu u razdoblju romantizma imali su folklor i nacionalizam, zbog čega su se mnogi skladatelji usmjerili na narodnu glazbu da bi stvorili djela koja su odražavala njihove kulturne korijene i identitete. Takav pristup glazbi bio je posebno izražen kod skladatelja kao što su Bedřich Smetana i Antonín Dvořák, čija su djela inspirirali češki identitet, lokalne melodije i ritmovi. Uključivanje narodnih elemenata u klasičnu glazbu doprinijelo je stvaranju jedinstvenog glazbenog stila koji je bio ujedno i emotivan i kulturološki relevantan. U razdoblju romantizma značajno se razvila i instrumentacija. Skladatelji su počeli eksperimentirati s novim instrumentima i tehnikama sviranja da bi stvorili jedinstvene zvučne teksture. Uz to, orkestar je postao složeniji, a upotreba

boje i dinamike omogućila je stvaranje bogatih zvučnih slika. Takva evolucija u instrumentaciji omogućila je skladateljima izraziti širok spektar emocija, posebice nježnih, unutarnjih, snažnih i dramatičnih. Osim toga, romantizam je donio promjene u izvođačkoj praksi, jer su izvođači počeli naglašavati osobnu interpretaciju i emocionalnu povezanost s glazbom, a to je rezultiralo većom slobodom u izvođenju. Osobnost koju su glazbenici isticali u svojim izvedbama omogućila je publici doživjeti glazbu na dublji način te je stvarala emotivnu povezanost između izvođača i slušatelja. Kroz cijelo razdoblje romantizma, glazba je postajala sve povezanija s drugim umjetnostima koje su inspirirale tadašnje skladatelje, a najveći izvor inspiracije skladatelji su pronalazili u slikarstvu i književnosti.

Moore (2015: 64-73) ističe da je glazba iz razdoblja romantizma naglašavala stvaranje slikovitih glazbenih djela, otkrivanje osjećaja skladatelja i istraživanje nepoznatog, posebno moći prirode i nadnaravnog te je često idealizirala seoski život, mladost i prirodu. Industrijska revolucija utjecala je na lakšu proizvodnju klavira, a samim time i na veću potražnju za tim glazbenim instrumentom, što je dovelo do popularizacije glazbenika koji su istovremeno svirali klavir i pjevali. Neke od uobičajenih praksi na današnjim koncertima klasične glazbe uspostavio je dirigent Bečke državne opere, skladatelj Gustav Mahler koji je inzistirao na tome da nitko ne plješe između stavaka glazbenog djela te da se priguše svjetla u prostoru u kojemu se nalazi publika prije početka koncerta.

2.1.7. Glazba dvadesetog stoljeća

Ross (2007: 25-90) navodi da se glazba u dvadesetom stoljeću razvijala kroz razne stilove koji su odražavali kulturne i društvene promjene. Jazz, koji je nastao u afroameričkim zajednicama, postao je simbol slobode i kreativnosti, a njegovi improvizacijski elementi omogućili su umjetnicima izraziti svoju individualnost. S druge strane, rock and roll je donio novu energiju i pobunu te je postao glas mladih generacija, a pokreti poput hip hopa i elektronike redefinirali su granice glazbenih žanrova. Ključnu ulogu u oblikovanju glazbene industrije imao je tehnološki napredak, odnosno razvoj gramofona, radioprijemnika i, kasnije, digitalnih medija koji su omogućili umjetnicima doći do šire publike brže nego ikad prije. Društveni pokreti, kao što su pokreti za ljudska prava, feministički pokreti i prosvjedi protiv ratova, imali su snažan utjecaj na glazbene umjetnike. Mnogi su glazbenici koristili svoju glazbu kao platformu za izražavanje političkih i društvenih stavova stvaranjem glazbe koja je odražavala borbu i nade ljudi te promovirala slobodu i pravdu. Primjerice, skladatelji poput Stravinskog i Šostakoviča, koristili su svoju glazbu da bi izrazili svoje osjećaje prema povijesnim događajima, a njihovi

radovi često su bili reakcija na turbulentna vremena. Ova interakcija između glazbe i društvenih događaja stvorila je nove glazbene stilove i pristupe glazbi koji su oblikovali modernu glazbenu scenu.

2.2. Glazbeni žanrovi

Andrews *et al.* (2022), kako je navedeno u radu Vuorinena (2024: 8), objašnjavaju da je žanr najčešći način na koji se opisuje neka glazba te podrazumijeva glazbene elemente, kao što su ritam, tempo i korišteni instrumenti. Tijekom povijesti, svoju su popularnost stekli razni glazbeni žanrovi, pri čemu su odražavali promjene kulturnih trendova i stilskih preferencija u glazbi. Razumijevanje preferencija u slušanju glazbenih žanrova pomoglo je izdavačima glazbe u oblikovanju poslovnih strategija da bi se što bolje uklopili u ono što je popularno. Nadalje, navodi se da brojna istraživanja ukazuju na to da na preferencije slušanja određenog glazbenog žanra utječu osobnost pojedinca te njegove i kulturne vrijednosti.

U sljedećim poglavljima analizirane su najvažnije značajke glazbenih žanrova: blues, jazz, rock, rap i pop.

2.2.1. Blues

Palmer (1981: 12-68) navodi da je glazbeni žanr blues, uz američku glazbu, oblikovao i globalnu kulturnu scenu. Blues proizlazi od afroameričkih radnika koji su suočeni s ropstvom i diskriminacijom koristili glazbu kao sredstvo za izražavanje svojih emocija i identiteta te su kroz duhovne i radne pjesme prenosili svoje borbe, nade i snove i time postavili temelje za razvoj bluesa. Blues glazbenici, Robert Johnson, Son House i B.B. King, značajno su doprinijeli razvoju ovog žanra te su oblikovali tematski jezik bluesa koji se bavi ljubavnim problemima, socijalnom pravdom i osobnim tragedijama. Razvili su se razni oblici bluesa, kao što su Delta blues, Chicago blues i Texas blues. Svaki od tih oblika ima svoje specifične značajke i povijesne konotacije. Delta blues, koji se često izvodi akustično, karakteriziraju emotivni vokali i jednostavna harmonijska struktura, a primjerice Chicago blues donosi električnu energiju i sofisticiranije aranžmane. Različiti oblici bluesa utjecali su jedni na druge te su stvorili temelje razvoja razvoja rocka i drugih glazbenih žanrova. Blues glazba odražavala je promjene u američkom društvu, kao što je pokret za građanska prava, često je bila odgovor na nepravde u društvu, a tekstovi su se koristili kao način protesta. Zbog svojih posebnosti i uloge u oblikovanju identiteta i kulture diljem svijeta, blues ima utjecaj i na suvremenu glazbu.

Geck (2008: 167-173) tvrdi da se početkom dvadesetog stoljeća značajno razvio glazbeni žanr blues koji se opisuje kao hrabrost nošenja sa životom, kroz izražavanje ganuća i uzbuđenja te realističnog pogleda na svijet u nadi za dolaskom boljih vremena. Glazba bluesa težila je suosjećanju sa snagom, nemoći siromaštvom i dostojanstvom da bi se stvorio osjećaj zajedništva. Važno je naglasiti da koncerti blues glazbe podrazumijevaju sudjelovanje publike, odnosno dijalog izvođača i publike, pri čemu izvođači svojim pjesmama i njihovim izvedbama trebaju pozivati publiku na potvrđivanje njihovih stihova i poticanje daljnje izvedbe. Velika prednost blues izvođača je u tome što publika nije usmjerena na njihov vokal ni druge glazbene elemente koliko na autentičnost poruke njihovih pjesama i situaciju u kojoj se pjeva, stoga godine izvođača koje utječu na njihovu vokalnu izvedbu nemaju značajan utjecaj i na zainteresiranost publike. Nadalje, navodi se da se blues temelji na glazbenoj komunikaciji Afroamerikanaca, njihovim povcima koji su služili za sporazumijevanje, a karakterizira ih poseban način pjevanja, poput pjevanja u falsetu, jodlanja, trilera i velikih skokova te naizmjeničnog pjevanja. Razvijanjem glazbenog žanra blues, nastajali su i njegovi brojni oblici, a jedan od njih bio je *rhythm&blues* koji je nastao 1945. godine, a može se opisati kao afroamerička plesna glazba koju obilježava agresivan električni bas, koji u prvi plan ističe cijelu ritmičku grupu. Razvoj bluesa i njegovih raznih oblika stvorio je temelje za nastanak glazbenih žanrova jazz i rock.

2.2.2. Jazz

Gridley (2008: 45-60) naglašava da je jazz postao ključni element u oblikovanju moderne glazbe te predstavlja kulturni fenomen koji je duboko utjecao na društvene i glazbene norme. Jazz je sa svojim korijenima u afroameričkim zajednicama, postao simbolom kreativnosti i slobode. Improvizacija, koja je jedna od osnovnih značajki jazz, omogućila je glazbenicima izraziti svoju individualnost i inovativnost te je promijenila način na koji publika doživljava glazbu, potičući aktivno slušanje te cijenjenje spontanosti i tehničkih sposobnosti izvođača. Nadalje, navodi se da je jazz utjecao na razvoj drugih glazbenih žanrova, kao što su rock, pop i klasična glazba. Brojni glazbenici izvan jazz krugova preuzeli su njegove elemente, poput složenih harmonija i ritmičkih struktura da bi obogatili svoje stilove. Neki od najpoznatijih glazbenika koji su to radili bili su *The Beatles* i *The Rolling Stones* te su time proširili glazbene horizonte svojih slušatelja. Osim glazbenog, jazz je imao i društveni utjecaj, postao je glasom potlačenih zajednica kao platforma za izražavanje društvenih i političkih stavova, pa su tako jazz klubovi i koncerti postali mjesta okupljanja gdje su se rušile rasne barijere i promovirala jednakost. Upravo u toj sposobnosti da povezuje ljude različitih kultura te širi poruke

zajedništva i jedinstva leži njegova važnost. Unatoč svojoj popularnosti te društvenim i glazbenim utjecajima, jazz je često bio pogrešno shvaćen i podcijenjen.

2.2.3. Rock

Covach (2005: 66) ističe da je rock glazba tijekom svoje povijesti svojim slušateljima predstavila raznolike stilove i pristupe, od ranog rocka pod utjecajem *swinga* Billa Haleya i Cometsa, preko kratkih i dinamičnih singlova ranih Beatlesa i Supremesa, do ambicioznih djela poput *The Wall* grupe Pink Floyd, koji su obuhvaćali kako jednostavne, tako i složene aspekte, ozbiljno i neozbiljno, emocionalno izravno i tehnološki posredovano.

Moore (2015: 88-94) navodi da je glazbeni žanr rock proizašao iz bluesa, jazz-a, country glazbe i popularnih pjesama. Važno je naglasiti da je iz bluesa preuzeta forma glazbenih taktova, a iz country glazbe značajna upotreba gitare. Rock glazbenici, u svojim glazbenim djelima, posebno su preferirali koristiti električnu gitaru koja je izumljena tridesetih godina dvadesetog stoljeća. Nakon Drugog svjetskog rata, američka glazba počela je dominirati svjetskom glazbenom scenom. Američki DJ Alan Freed 1951. godine izmislio je naziv *rock 'n' roll* da bi opisao glazbu koju je puštao na svojoj radio stanici, a uz to je bio i organizator prvog rock koncerta *Moondog Coronation Ball*. Jedni od najpoznatijih rock izvođača u počecima tog žanra bili su Little Richard i Chuck Berry, ali oni su kao i ostali rock glazbenici ubrzo bili u sjeni prve rock superzvijezde Elvise Presleya, koji je bio poznat po pjevušćem, čežnjivom tonu u glasu. Zbog svog glasa i plesanja, bio je popularan među mlađom populacijom, dok je starija populacija nerijetko negodovala zbog njegovih nastupa. S obzirom na uspjehe koje je postigao, posebno hitovima koji su često i dugo bili na vrhu glazbenih ljestvica, dobio je nadimak *Kralj rocka*. Nadalje, navodi se da se šezdesetih godina dvadesetog stoljeća rock glazba raširila diljem svijeta te je prodajom potisnula svaki drugi glazbeni žanr. Brzom širenju rocka doprinijela je i veća kupovna moć ljudi, a posebno mlađe populacije na što je utjecao ekonomski rast nakon završetka Drugog svjetskog rata. Uz rock glazbenike Sjedinjenih Američkih Država, i oni iz Velike Britanije također su imali veliku popularnost. Jedni od njih bili su Beatlesi koji su zbog svoje popularnosti među ženama bili primorani prestati nastupati te su se usmjerili pretežito na izdavanje albuma. Popularnosti njihove glazbe doprinijelo je korištenje neuobičajenih instrumenata i različitih glazbenih stilova, posebno iz prošlih razdoblja. Tijekom razvoja rock glazbe razvili su se i njegovi brojni podžanrovi koji su, uz tipičan rock zvuk, imali elemente narodne glazbe, funka, punka, soula i mnogih drugih glazbenih žanrova.

2.2.4. Rap

Gall (2001), kako je navedeno u radu Bosanac (2004: 108), objašnjava da se pojam rap glazbe često izjednačuje s pojmom hip hop koji zapravo ima puno šire značenje te je rap glazba samo jedan od njegovih elemenata. To potvrđuje i Rockwell (1986), kako je navedeno u radu Bosanac (2004: 108), koji ističe da je rap najpoznatija i najkomercijalnija sastavnica hip hopa. Njegovo značenje u žargonskom smislu je čavrljati ili pričati, a u glazbenom označava stil popularne glazbe specifičan za Afroamerikance te sadržava improvizirane rime na ritamskoj podlozi. Rose (1994), kako je navedeno u radu Bosanac (2004: 109), ističe da rap povezuje verbalno kreiranje struktura izvedbi, misli i izražaja s književnim pojmom autorstva, stoga rap glazbenici izvode isključivo tekstove koje su sami napisali. Beau (1996), kako je navedeno u radu Bosanac (2004: 109), naglašava da je društvena svrha rapa bilo korištenje riječi kojima bi se u društvu demonstrirala prevlast, zbog čega su se rap glazbenici često smatrali umišljenima i oholima.

Chang (2005), Charnas (2007) i George (2005), kako je navedeno u radu Stoiae, Adamsa i Drakulich (2017: 11), tvrde da glazbeni žanr rap potječe iz New Yorka sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća gdje se razvio od starih tradicija afroameričke glazbe te brzo proširio po plesnim klubovima i blokovskim zabavama. Massey i Denton (1993) i Wilson (1987), kako je navedeno u radu Stoiae, Adamsa i Drakulich (2017: 11), objašnjavaju da je u to vrijeme u mnogim velikim američkim gradovima došlo do velikih promjena u demografiji i ekonomiji te je vladala velika diskriminacija Afroamerikanaca koja se odnosila na njihovu segregaciju i ograničavanje njihove slobode kretanja, što je doprinijelo razvoju hip hop kulturnog pokreta kojeg je obilježila rap glazba. Martinez (1997), kako je navedeno u radu Stoiae, Adamsa i Drakulich (2017: 11), navodi da su rap glazbenici svojim pjesmama iskazivali otpor prema pravosudnom sustavu i policiji zbog njihovog grubog i nejednakog postupanja prema Afroamerikancima u odnosu na bijelce. Stoia, Adams i Drakulich (2017: 13) utvrđuju da se rap glazba, osim na rasizam u političkom, pravosudnom i socioekonomskom spektru često osvrta i na rasizam u kulturi, medijima te glazbenoj industriji.

2.2.5. Pop

Diederichsen (2015: 555-567) tvrdi da su za pop glazbu ključni vizualni elementi te spajanje različitih medija, formata, žanrova i tradicija, pri čemu je bitno da sva vizualna pozadina prati elemente pop glazbenog djela. U pop glazbi, fokus se stavlja na glazbenika koji ju izvodi u smislu glumca koji ju predstavlja u vizualnom smislu, a manja se pozornost daje njegovim umjetničkim vještinama. Taj vizualni segment pop glazbe ljudima je pretežito bio dostupan

samo na koncertima pop glazbenika i naslovnicama nosača zvuka sve do 1980. godine kada se pojavila prva glazbena televizija *MTV*. S obzirom na to da ljudi nisu mogli kupiti videozapise koje su gledali na toj televiziji nego samo s njima povezane pjesme, stvorila se potreba za upotpunjenjem doživljaja pop glazbe koja se odražavala u ostvarivanju vlastitog modernog životnog stila te skupljanju predmeta i slika povezanih s pop glazbenicima.

Güneş (2017: 14-15) navodi da je pop glazba ona koja se na specifičan način proizvodi, masovno distribuira i pohranjuje, a cilj toga je omogućavanje njene konzumacije što većem broju ljudi. Visoka privlačnost pop glazbe postiže se dobrim marketingom te njenim sadržajem, odnosno jednostavnim, sentimentalnim i lako prepoznatljivim tekstovima i melodijama. Prema tome, njen sadržaj mijenja se ovisno o društvenim i kulturnim promjenama da bi bila privlačna novoj publici.

Tagg (1987: 284) ističe da je pop glazba zamišljena za masovnu distribuciju uglavnom velikim i sociokulturno heterogenim grupama, a svrha je što veća prodaja, što većem broju ljudi za što više novca. Uz to, važno je naglasiti da na sadržaj pop glazbe utječe postojanje konkurencije. U tom je smislu cilj stvaranje pop pjesme koja će se na prvo slušanje svidjeti ljudima prije nego što konkurentna pjesma uopće dođe do njih.

2.3. Trendovi slušanja glazbe

U sljedećim su poglavljima obrađeni različiti mediji pomoću kojih se sluša glazba, a to su gramofonske ploče, audio kasete, CD, radio, MP3 uređaji, YouTube i streaming platforme, od kojih je posebno analiziran Spotify.

2.3.1. Gramofonske ploče

Kumar (2024: 200) tvrdi da su se glazba i njezine tehnologije počele značajno razvijati nakon izuma prvog uređaja za proizvodnju i snimanje zvuka, fonografa, 1877. godine. Taj uređaj nije bio dugo popularan, jer je ubrzo izumljen gramofon koji je nudio višu kvalitetu zvuka te se do sredine tridesetih godina dvadesetog stoljeća mogao kupiti po niskim cijenama. Na povećanje njegove popularnosti i upotrebe utjecao je izum prijenosnih gramofona.

Taylor (2021: 249-254) navodi da krajem devetnaestog stoljeća dolazi do revolucije u proizvodnji i konzumaciji glazbe, a na to je utjecao izum gramofona koji je promijenio način na koji su ljudi slušali glazbu te je uvelike povećao njezinu dostupnost. Ljudi više nisu morali čekati neki koncert da bi slušali glazbu, već su u bilo kojem trenutku mogli slušati glazbu snimljenu na gramofonskoj ploči. Važno je naglasiti da su gramofonske ploče, u odnosu na

slušanje izvođenja glazbe uživo, imale nedostatak koji se očituje u manjoj kvaliteti zvuka, posebno kada je riječ o jeftinijim gramofonskim pločama koje su bile namijenjene masovnom tržištu. Osim tehničkih ograničenja, na kvalitetu glazbe utjecalo je i vremensko ograničenje glazbe koja je mogla biti snimljena na gramofonskoj ploči. Početkom dvadesetog stoljeća, broj prodanih ploča, ali i gramofona se konstantno povećavao, no ta industrija nije bila otporna na recesiju koja je uslijedila. Tijekom recesije tridesetih godina dvadesetog stoljeća prodaja je naglo pala, a čak i nakon recesije bilo je potrebno neko vrijeme da prodaja opet počne rasti. Unatoč tome što su gramofon i gramofonske ploče omogućile veću dostupnost glazbe, procjena utjecaja te industrije je složena, zbog nepotpunosti podataka o prodaji ploča, ali i činjenice da su ljudi međusobno posuđivali ili zajednički koristili ploče.

Midura (2020: 29-33) ističe da je početkom pedesetih godina dvadesetog stoljeća gramofonsko tržište bilo destabilizirano, no zbog uvođenja novih tehnologija i unaprjeđenja kvalitete i performansi gramofonskih ploča nijedna tvrtka nije pretrpjela velike gubitke te je tržište ploča prestalo stagnirati i ponovno je počelo rasti. Unatoč razvoju tehnologije i mogućnosti slušanja glazbe putem digitalnih platformi, brojni ljubitelji glazbe i u današnje vrijeme preferiraju analogne gramofonske ploče, jer nude specifičnu, prirodniju, bogatu, topliju, njima ugodniju vrstu zvuka te pruža dodatna iskustva, kao što su pucketanje i drugi mehanički zvukovi. Nadalje, navodi se da je ponovna popularnost gramofonskih ploča dovela do mješavine analogne i digitalne tehnologije, jer su tvrtke počele proizvoditi gramofone koji omogućuju priključivanje uređaja za reprodukciju digitalnog zvuka te povezivanje s računalom. S obzirom na to da je potražnja za gramofonskim pločama postala svojevrsan trend, mnogi su glazbenici počeli izdavati svoje albume i u tom formatu. Prednost u kvaliteti novih gramofona u odnosu na stare je u tome što moderna konstrukcija omogućuje proizvodnju čistog zvuka. Još jedan od razloga zašto su gramofonske ploče uspjele opstati sve do danas i postigle ponovnu popularnost jest kolekcionarski trend skupljanja ploča. Uz to, navodi se da ljudi više cijene vrijednost gramofonskih ploča, jer one imaju svoj povijesni i kulturni značaj. Nadalje, razlog davanja prednosti analognim gramofonskim pločama u odnosu na digitalne medije je i taj što se zvuk gramofonskih ploča može stalno proširivati te se gramofon može prilagoditi i postaviti na način na koji će ploča zvučati onako kako to slušatelj želi. Također, ljubiteljima gramofonskih ploča prednost u odnosu na digitalne medije predstavlja i to što su ploče zapravo fizički medij, stoga se s njima mogu povezati na sentimentalnoj razini.

2.3.2. Audio kasete

Gartenberg (2019), kako je navedeno u radu Vuorinena (2024: 4), naglašava da je audio kasete donijela novu revoluciju u načinu na koji se glazba konzumira. Lerch (2018), kako je navedeno u radu Vuorinena (2024: 4), ističe da su audio kasete stvorile mogućnost snimanja i dijeljenja glazbe po pristupačnoj cijeni, a prijenosni kasetofon omogućio je ljudima da mogu slušati glazbu gdje god požele.

Fernando i Kularathne (2023: 167) navode da su od šezdesetih godina dvadesetog stoljeća pa sve do početka dvadeset prvog stoljeća, audio kasete bile jedan od triju najčešće korištenih medija za slušanje glazbe, uz gramofonske ploče i CD-ove. Kvaliteta zvuka audio zapisa snimljenog na kaseti bila je zadovoljavajuća, no ona se vremenom gubi te se često na starim kasetama događaju velike smetnje tijekom njihova slušanja.

Yüksel (2021: 14) ističe da razdoblje slušanja glazbe na kasetama počinje 1965. godine, a pad se događa devedesetih godina dvadesetog stoljeća te u početnim godinama dvadeset prvog stoljeća njihova proizvodnja u potpunosti prestaje.

Lee (2023: 56-71) navodi da su se audio kasete pojavile na tržištu sredinom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća te su ubrzo postale dominantan medij snimljene glazbe i bile iznimno popularne sve do devedesetih godina dvadesetog stoljeća. Unatoč primjetno lošijoj kvaliteti zvuka, kasete su ipak uspjele zamijeniti gramofonske ploče, zbog lakše prenosivosti i više mogućnosti reprodukcije te su se mogle vrlo lako koristiti u audio uređajima automobila te vlastitim prenosivim audio uređajima, kao što je Sony Walkman. Nadalje, navodi se da se u današnje vrijeme, kao što je slučaj s gramofonskim pločama, primjećuje trend, ali znatno manji, u ponovnom rastu potražnje za audio kasetama koju je teško precizno izmjeriti, zbog nedostatka izvještavanja podataka.

2.3.3. CD

Lee (2023: 59-65) navodi da je CD izumljen 1979. godine, ali je na tržište službeno uveden tek tri godine kasnije, a za njegovo stvaranje zaslužna je suradnja dviju tehnoloških tvrtki, Sonyja i Philipsa. Izum CD-a donio je veliko poboljšanje u pogledu kvalitete zvuka i kapaciteta pohrane te su ga zbog njegove superiornosti, u odnosu na dotadašnje nosače zvuka, gramofonske ploče i audio kasete, potrošači glazbe brzo prihvatili i njime zamijenili konkurentske formate. Uz to, prednosti koje je CD pružao bile su jednostavnije rukovanje, nije bilo potrebe za okretanjem njegovih strana kao kod gramofonskih ploča i audio kasete te duži vijek trajanja. Hull,

Hutchinson i Strasser (2011), kako je navedeno u radu Lee (2023: 59), ističu da je potražnja za CD-om doživjela nagli porast sredinom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, a do 1987. godine prodaja CD-a gotovo je bila jednaka prodaji gramofonskih ploča. Waniata (2018), kako je navedeno u radu Lee (2023: 59), naglašava da je prodaja CD-a nadmašila prodaju gramofonskih ploča 1988. godine, a prodaju audio kasete 1991. godine. Nadalje, Lee (2023: 59) utvrđuje da je dominacija CD-a kao nosača zvuka trajala duže u odnosu na dominaciju gramofonskih ploča i audio kasete u njihovim razdobljima te je vrhunac popularnosti CD-a bio veći u odnosu na vrhunce popularnosti tih nosača zvuka. Važno je naglasiti da veličanstveni status CD-a proizlazi iz činjenice da je zapravo bio prvi digitalni nosač zvuka te je predstavljao drugu fazu glazbenih medija, jer je nudio digitalnu kvalitetu zvuka, a zbog njegove veličine bilo je lako rukovati njime te ga je bilo puno lakše skladištiti u odnosu na gramofonske ploče. Njegovo pojavljivanje na tržištu unaprijedilo je konzumerističku i materijalističku kulturu tog vremena. Lynskey (2015), kako je navedeno u radu Lee (2023: 59), ističe da je cijena CD-a na početku njegovog dolaska na tržište bila prilično visoka te je posjedovanje CD-a, na neki način, bilo simbol uspjeha i životnog stila. Feldman (1984), kako je navedeno u radu Lee (2023: 59), objašnjava da visoka cijena CD playera nije dugo trajala te se u roke od dvije godine od njegova izlaska prepolovila. Lee (2023: 59-73) navodi da se slična situacija dogodila i sa samim CD-ovima, čija je cijena godinama bila u padu te je 1996. godina bila gotovo jednaka onoj gramofonskih ploča. Važno je naglasiti da su se tijekom dominacije CD-a kao nosača zvuka razvijali i drugi digitalni formati kojima se željelo konkurirati na tržištu i zamijeniti CD kao primarni medij, a neki od njih bili su digitalna kompaktna audio kasete, koja je samo u samo par godina u potpunosti nestala sa tržišta te mini disk koji je bio malo uspješniji, ali ni blizu uspjehu CD-a. Neki od najvažniji razloga zašto je CD uspio ostvariti toliku popularnost su niske naknade za licencu koju su nudili njegovi izumitelji Sony i Philips, prilika diskografskih kuća da visokom cijenom CD-a ostvare još veću profit te činjenica da su Sony i Philips posjedovali svoje diskografske kuće te su uz pomoć marketinga i svoje moći koju su imali na tržištu vrlo lako uspjeli nametnuti CD kao glavni medij za snimanje i reprodukciju glazbe. Nadalje, navodi se da je unatoč svojoj popularnosti CD imao i svoje nedostatke, a to su mogućnost gubitka kvalitete zvuka zbog nepažnje pri rukovanju i vrlo lake mogućnosti oštećivanja te smanjenje prihoda od tantijema za glazbenike u početku, jer su izdavačke kuće nametnule glazbenicima jednak iznos tantijema kao i za gramofonske ploče, unatoč tome što su u to vrijeme CD-ovi imali višu cijenu. Glazbenoj industriji izum CD-a pomogao je u stvaranju većih mogućnosti zarade, jer cijena CD-a nije bila značajno drugačija ovisno o tome radili se o cijelom albumu ili samo singlu pojedinog izvođača, kao što je s druge strane bio slučaj s cijenama singlova i

albuma snimljenih na gramofonskim pločama. Zbog toga, ljubiteljima glazbe i obožavateljima pojedinih izvođača nudili su CD-ove na kojima je bio snimljen samo jedan hit singl, više njih, singlove koji se nisu mogli naći na albumima, snimke uživo izvedenih pjesama s koncerta, cijeli album ili ponovno izdanje albuma s nekoliko novih pjesama. Nadalje, navodi se da je unatoč svom brzom usponu do vodstva na tržištu, CD počeo gubiti udio na tržištu krajem 2000-ih godina, a u narednim je godinama taj pad bio sve veći te je situacija postajala sve sličnijom onoj s gramofonskim pločama krajem dvadesetog stoljeća. U današnje vrijeme i dalje postoji određena potražnja za CD-om zbog osjećaja nostalgije, ali većina se potrošača i diskografskih kuća preusmjerila na streaming platforme, što je uz slabu prodaju utjecalo i na zatvaranje mnogih trgovina gramofonskih ploča i CD-ova. Pad potražnje za CD-om utjecao je na to i da mnogi automobili i računala više nemaju mogućnost umetanja CD-a. Važno je naglasiti da postoji mogućnost ponovnog rasta popularnosti CD-a, kao što je to slučaj s gramofonskim pločama, zbog njegovog nostalgičnog, kulturološkog i kolekcionarskog značaja.

Lerch (2018), kako je navedeno u radu Vuorinen (2024: 5), tvrdi da su najznačajnije prednosti CD-a u odnosu na gramofonske ploče i audio kasete, njegova prenosivost, postojanost kvalitete zvuka unatoč broju ponovnih korištenja te sveukupna kvaliteta. Vuorinen (2024: 5-49) ističe da je CD prvi popularni nosač zvuka u digitalnom obliku. Nadalje, istraživanje utvrđuje da je zbog povećanja pristupačnosti visokokvalitetne snimke potrošačima popularnost CD-a utjecala na povećanje broja i raznolikosti jedinstvenih albuma i izvođača na najpoznatijoj ljestvici prodaje albuma *Billboard 200* sve do popularizacije streaming platformi. No, povećanje broja albuma primarno je bila želja diskografskih kuća za većom zaradom, stoga su se više usmjerile na kvantitetu nego na kvalitetu glazbe, što je vidljivo u padu korisničkih ocjena albuma koji su se nalazili na *Billboard 200* ljestvici.

Dolata (2020: 6) ističe jedan od najvećih nedostataka CD-a, a to je da oni za razliku od DVD-a koji su uvedeni kasnije, nisu imali zaštitu autorskih prava, što je nakon dolaska CD snimača i praznih CD-ova na tržište omogućilo ljudima snimanje digitalnih kopija nosača zvuka bez ikakvih ograničenja i gubitka kvalitete.

2.3.4. Radio

Oliveira, Stachyra i Starkey (2014: iii) navode da je radio nedvojbeno otporan medij, jer njegova povijest obuhvaća više od stotinu godina, preciznije od 1906. godine kada je kanadski izumitelj Reginald Fessenden napravio probni prijenos audio sadržaja, pri čemu je izmjenjivao govor i glazbu. Dvadesetih godina dvadesetog stoljeća uvedene su prve bežične radiodifuzijske

usluge važne za razvoj radija. No, temelji za njegov razvoj napravljeni su puno prije, krajem devetnaestog stoljeća kada je talijanski izumitelj Guglielmo Marconi sa svojim suradnicima predstavio tehnologiju prikladnu za prijenos kodiranih poruka od jedne do druge točke.

Jędrzejewski (2014: 24) utvrđuje da se u današnje vrijeme radio konzumira na nove i različite načine putem brojnih uređaja i platformi, ali da su unatoč tome, tradicionalne prednosti radija ostale iste, a neke od njih su emitiranje u stvarnom vremenu, mobilnost, zabava, kreativnost, jednostavnost pristupa i povezivanje sa zajednicom. Da bi osigurao svoje mjesto na tržištu, potrebno je da radio te svoje prednosti pretoči u novo medijsko okruženje kojemu se treba prilagoditi.

Bathgate (2020: 30-213) navodi da je otkrivanje radija bilo dugotrajno te da je na njemu radila raznovrsna grupa poduzetnika i izumitelja koji su tvrdili da su njegovi tvorci, no nemoguće je odrediti jednu osobu koja bi bila zaslužna za otkriće radija. Prije dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, radio je bio izum koji su isključivo koristili entuzijasti i hobisti, međutim ubrzo je postao medij širokih masa te je polako ulazio u mainstream. Do sredine 1920-ih godina, velik broj radiopostaja suočio se s velikim finansijskim poteškoćama koje su bile u konstantnom porastu, zbog primoranosti na kupovanje nove opreme, plaćanja autorskih naknada za glazbu te plaćanja izvođača za njihove nastupe. Svoje finansijske probleme radiopostaje riješile su prodajom vremena emitiranja, odnosno davanjem prostora za oglašavanje, što je i u današnje vrijeme najčešći način financiranja radija. Nadalje, navodi se da se razdoblje od 1930-ih do 1950-ih godina smatra zlatnim dobom radija, jer su radiopostaje u to vrijeme bile prilično slušane te je u tom razdoblju prodan ogroman broj radijskih prijemnika. Jedan od glavnih dijelova programa radija u tom je razdoblju bila glazba, dva najpoznatija američka radija sponzorirale su prijenose orkestara, a najpopularnija je bila glazba koja je dolazila iz plesnih dvorana i kazališta. Često se emitirala i glazba poznatih zvijezda swinga i jazza, ali ti prijenosi su uglavnom bili uživo, jer je malo gramofonskih ploča imalo licencu za emitiranje na radiju, zbog dugotrajnog spora oko autorskih prava između radiopostaja i glazbenika koji je završen tek krajem 1930-ih godina. Nakon što je postignut sporazum, radiopostaje su prestale s prenošenjem glazbe izvođene uživo te su počele s emitiranjem više snimljene glazbe. Na kraj dominacije radija kao medija utjecala je pojava televizije na koju su do sredine 1950-ih godina prešle brojne radijske zvijezde te programsko osoblje radija, a veliku finansijsku štetu radiju prouzročilo je i prebacivanje fokusa oglašivača na televiziju. Ljudi su sve manje slušali radio, stoga su se počeli ukidati brojni radijski programi, a upravo ukidanje dvaju popularnih programa 1962. godine, po mnogima predstavlja završetak zlatnog doba radija. S obzirom na

to da si radiopostaje više nisu mogle priuštiti financiranje velikih i raznovrsnih emisija usmjerile su se na emitiranje unaprijed snimljene glazbe, za što su bili zaduženi DJ-i. Nakon što su shvatili da je prošlo vrijeme emitiranja sadržaja za veliki broj slušatelja, radiopostaje su se usmjerile na kreiranje glazbenog programa za ciljane skupine, ovisno o preferencijama njihovih slušatelja po pitanju glazbenih žanrova. Radiopostaje su uspjele ponovno povećati svoju popularnost među slušateljima emitiranjem glazbe, pri čemu se, između pjesama, u program uključivao DJ, čemu je značajno doprinijela pojava rocka, zbog čega su mladi postali glavna radijska publika. Nadalje, navodi se da je veliki značaj za razvoj radiopostaja imao tehnološki napredak koji je krajem 1970-ih godina radiopostajama omogućio veći domet emitiranja. Uz to, velika prednost radija u odnosu na televiziju bili su prenosivi radio prijemnici te mogućnost slušanja radija u automobilima. Osim prilagođavanjem potrebama publike, radiopostaje su uspjele zadržati popularnost prilagođavanjem ekonomskim trendovima i konstantnim evoluiranjem te su na taj način opstale unatoč rastućoj dominaciji televizije, no početkom novog tisućljeća suočile su se s razvojem novih tehnologija koji im je počeo predstavljati veliku konkurenciju. Početak dvadeset prvog stoljeća donio je veliku promjenu u načinu na koji su ljudi, posebice mlađa populacija, slušali glazbu; radio se smatrao zastarjelim, a primat u slušanju glazbe preuzeli su prijenosni glazbeni uređaji i internet na kojem su se razvili mnogi konkurenti radiju, poput YouTubea i streaming platformi. Da bi opstao na tržištu, radio se morao prilagoditi, kao što je to učinio i s dolaskom televizije. Nove tehnologije omogućile su radiopostajama emitiranje sadržaja na više platformi. S ciljem što boljeg prilagođavanja nastaloj situaciji, radijske postaje omogućile su slušanje njihovog programa na svojim mrežnim stranicama, a mogućnost slušanja radiopostaje „na zahtjev“ na mrežnim stranicama radijskih postaja omogućila je ljudima slušanje određene radijske emisije i nakon njenog emitiranja u vrijeme koje im odgovara. Nadalje, navodi se da radio i u današnje vrijeme napreduje te da unatoč tome što su televizija i internet preuzeli primat kao medij, radio ostaje vrijedan dio ljudske svakodnevnice. Važno je naglasiti da radio ne treba značajno mijenjati svoje karakteristike, jer će mu opstanak osigurati njegova prenosivost i jednostavnost.

2.3.5. MP3 uređaji

Prud'homme van Reine (2022: 31-33) navodi da su 1998. godine na tržište lansirani prvi MP3 uređaji koji su pružali mogućnost slušanja glazbe u novom, mp3 formatu te su označili novu revoluciju u slušanju glazbe. Njihova popularnost počela je značajno rasti 2001. godine izlaskom prvog iPoda. Razvoj tih uređaja bio je povezan i s razvojem drugih tehnologija, stoga su vremenom pružali mogućnost dijeljenja glazbe s uređaja na uređaj. Dodatna prednost u

slušanju glazbe bila je mogućnost povezivanja sa slušalicama. Osim toga, MP3 uređaji su kroz razvoj nudili sve više mogućnosti, kao što su sve veći kapacitet pohrane glazbe, bolja kvaliteta zvuka, preuzimanje glazbe s interneta, zaslon na dodir, nasumično puštanje pjesama, reprodukcija videospotova, povezivanje s online glazbenim platformama i druge značajke koje su utjecale na rast njegove popularnosti. No, dolazak pametnih telefona na tržište i njihov razvoj utjecali su na pad potražnje za MP3 uređajima zbog smanjene potrebe za njima, jer su pametni telefoni pružali sve mogućnosti kao i MP3 uređaji te uz to brojne druge mogućnosti, to jest nove ili poboljšane specifikacije dotadašnjih mobilnih telefona.

2.3.6. YouTube

Arthurs, Drakopoulou i Gandini (2018: 3-4) navode da su trojica zaposlenika PayPal-a u veljači 2005. godine osnovala YouTube, mrežnu stranicu temeljenu na sadržaju kojeg objavljuju korisnici, a nedugo nakon njegovog lansiranja kupio ga je Google. Unatoč prolaznosti mnogih društvenih mreža, YouTube je postajao sve popularniji, ubrzo je bio druga najposjećenija mrežna stranica na svijetu te je stvaranjem arhiva i širenjem svog opsega postao središte popularne kulture. Svake je godine rastao broj njegovih korisnika, novih kanala, sadržaja i gledanja, a segment zabave, u koji je tad bila uključena glazba, postao je najpopularniji tek 2013. godine.

Pires, Masanet i Scolari (2019: 3-4) tvrde da je YouTube od svog osnutka 2005. godine, kao platforme koja svim ljudima pruža mogućnost prijenosa videozapisa, postao jedna od najvećih svjetskih platformi koje pružaju pristup te mogućnost gledanja, pretraživanja, stvaranja i dijeljenja videozapisa. Zbog svoje sposobnosti da se vremenom dodatno razvija, uvodi tehnološke promjene i prilagođava novim okolnostima te praksama svojih korisnika, preuzeo je vodeću ulogu u novom medijskom okruženju.

Al Jawad i Mansour (2021), kako je navedeno u radu Rahman, Mustofa i Nisa' (2022: 9), objašnjavaju da je YouTube mrežna stranica za dijeljenje videozapisa koja korisnicima iz bilo kojeg dijela planete omogućuje objavljivanje vlastitih videozapisa i gledanje videozapisa koje su objavili drugi korisnici te, prema tome, korisnici na njemu mogu pronaći videozapise u svrhu obrazovanja, istraživanja, informiranja i zabave. Rahman, Mustofa i Nisa' (2022: 9) ističu da je, osim standardnog YouTube za videozapise, kreirana nova YouTube platforma YouTube Music, koja pruža uslugu usmjerenu na streaming glazbe tako što omogućuje korisnicima pretraživanje glazbenih videozapisa i pjesama na YouTubeu, pri čemu korisnici mogu pretraživati glazbu po preporukama, popisima pjesama i žanrovima. Prema tome, korisnici

imaju pristup preko sedamdeset milijuna glazbenih sadržaja koji uključuju originalne pjesme, njihove obrade, remikse i izvedbe uživo. Neke od glavnih značajka koje pruža YouTube Music platforma su neprimjetno prebacivanje između video i audio zapisa, tekstovi pjesama te mogućnost slušanja pjesama na mobitelu, u automobilu ili na nekom od pametnih uređaja, kao što su pametni sat, TV ili zvučnik. Ovisno o tome kakve mogućnosti korisnici žele, YouTube Music pruža dvije verzije, besplatnu i uz pretplatu.

Airoidi, Beraldo i Gandini (2016: 3) ističu da vodeću ulogu u slušanju glazbe putem digitalnih medija ima platforma za streaming videozapisa YouTube koji se brzo nakon svog pokretanja nametnuo kao jedan od vodećih dionika industrije društvenih medija. YouTube je deset godina nakon svog osnutka imao više od milijardu mjesečnih korisnika, a svake je minute na toj platformi bilo preneseno oko tristo sati videozapisa. Thelwall *et al.* (2012), Cayari (2011) te Green i Burgess (2009), kako je navedeno u radu Airoidija, Beraldoa i Gandinija (2016: 3), naglašavaju da su korisnici YouTubea najviše usmjereni na glazbu. Airoidi, Beraldo i Gandini (2016: 3) navode da je YouTube preuzeo vodeću ulogu u slušanju glazbe koju su do tada imali radiopostaje i glazbena televizija MTV. Baek (2015) te Tepper i Hargittai (2009), kako je navedeno u radu Airoidija, Beraldoa i Gandinija (2016: 3), tvrde da ta velika dostupnost glazbenog sadržaja potencijalno utječe na stvaranje, distribuciju, otkrivanje, istraživanje, preuzimanje, shvaćanje i prihvaćanje glazbe.

Na službenoj mrežnoj stranici agencije za interaktivni i digitalni marketing *Global Media Insight* u članku „YouTube statistics 2024 (demographics, users by country & more)“ objavljenom 3. rujna 2024. godine navedeno je da je YouTube druga najposjećenija mrežna stranica te ima oko dvije milijarde i sedamsto milijuna korisnika, a dnevno ga koristi oko 122 milijuna ljudi koji dnevno pogledaju ukupno oko pet milijardi videozapisa. Važno je naglasiti da je u zadnjih pet godina postotak rasta broja YouTube korisnika u konstantnom padu te 2024. godine zasada iznosi 0,74%, što je značajno manje u odnosu na 2023. godinu kada je postotak rasta broja YouTube korisnika iznosio oko 3,80%. Najgledaniji sadržaji na YouTubeu u 2024. godini vezani su uz glazbu, zabavu i obrazovanje, a od sto najtraženijih pojmova na YouTubeu petina ih je vezana uz glazbu.¹

¹ https://www.globalmediainsight.com/blog/youtube-users-statistics/#YouTube_Users_Statistics_2024_Infographics [pristup: 02.09.2024.]

2.3.7. Streaming platforme

„Streaming servisi su platforme koje stječu prava od diskografskih kuća za distribuciju snimljene glazbe putem interneta ili na mobilne uređaje, koje zatim čine dostupnima potrošačima (slušateljima) ili prodajom pretplate (cijena za vremenski ograničeni najam) ili pružanjem besplatne usluge slušateljima putem usluge temeljene na oglasima, financirane prodajom vremenskih prostora oglašivačima s druge strane tržišta.“ (Towse, 2020: 1465)

Lozić (2020: 137-153) navodi da su razvoj interneta i digitalizacija proizvodnih procesa imali izravan utjecaj na značajne promjene menadžerskih strategija u medijskoj industriji koja se razvijala usporedno s naglim tehnološkim napretkom. Najmlađa industrija unutar te nove medijske industrije je streaming industrija koja se pojavila u 21. stoljeću i kojom je tržište u samo petnaestak godina postalo zasićeno, zbog čega su konkurenti postali prisiljeni na udruživanje i pronalaženje novih tržišnih niša s ciljem zadržavanja udjela na tržištu. Nadalje, navodi se da je pojam streaminga, zbog njegove višeznačnosti nemoguće doslovno prevesti na hrvatski jezik te ga se u području internetske tehnologije prema *Cambridge English Dictionary-u* može definirati kao slušanje ili gledanje zvuka ili videa neposredno s interneta. Važno je naglasiti da su velik doprinos korištenju streaming tehnologije u glazbenoj industriji dale društvene mreže među kojima se ističe MySpace kao prva globalna platforma koja je u popularizaciji distribucije i slušanja glazbe koristila streaming. Ryan (2019), kako je navedeno u radu Lozića (2020: 139) ističe da su digitalne transformacije koje su se pojavile početkom 21. stoljeća imale značajan utjecaj na glazbenu industriju, a neke od najutjecajnijih platformi u području slušanja glazbe bile su iTunes, Pandora, Napster, YouTube i Spotify. Lozić (2020: 139) tvrdi da je streaming tehnologija glazbu učinila dostupnijom široj publici koja ne bi kupila glazbene zapise određenog izvođača, a koji su joj postali dostupni na streaming platformama. McKenzi i Shin (2020), kako je navedeno u radu Lozića (2020: 140), ističu jednu od najvećih prijetnji streaming tehnologiji i glazbenoj industriji, a to je razvoj tehnologije *ripping*, koja je novi oblik piratstva, a koja omogućava korisnicima da datoteke iz streaming oblika pretvore u datoteke koje je moguće pohraniti u obliku koji se može koristiti bez plaćanja autorskih prava. Lozić (2020: 144) navodi da je glazba u digitalnom obliku omogućila dulje trajanje glazbenih zapisa i povećan pristup njima, čime je nadvladala ograničenja koja su u tom pogledu imali fizički glazbeni oblici. Osim veće dostupnosti, korisnici streaming platformi imali su sve veću mobilnost prilikom slušanja glazbe te veću kontrolu nad glazbenim sadržajem. Središnji način konzumacije glazbe na streaming platformama postali su popisi za reprodukciju koji se prilagođavaju povijesti slušanja.

Parsons (2018), kako je navedeno u radu Mučalo i Šulentić (2023: 14), tvrdi da se poslovni model svih glazbenih streaming platformi temelji na besplatnim i plaćenim uslugama. Besplatne verzije ograničavaju korištenje na osnovnu ponudu te sadrže oglase, a verzije koje se plaćaju obično nude mogućnost personalizacije, to jest izbor prema pretplatnikovim preferencijama, pohranu sadržaja, izbor kvalitete zvuka i ne sadrže oglase. IFPI (2021), kako je navedeno u radu Mučalo i Šulentić (2023: 14), utvrdio je da je pandemija COVID-19 imala značajan utjecaj na porast korištenja streaming platformi za slušanje glazbe. Mučalo i Šulentić (2023: 15-22) ističu da se plaćanjem pretplate na streaming servise ne osigurava posjedovanje glazbe, već isključivo redoviti pristup glazbi. Važno je naglasiti da glavni kriterij pri odabiru streaming platforme nisu brojnost pjesama i izvođača. „Izbor podliježe preferencijama kao što su vrsta glazbe, izvođači, kvaliteta reprodukcije, dostupnost na pojedinim uređajima, cjenik, učitavanje i pohrana za izvanmrežni (offline) dohvat te mogućnost višечlanskog korištenja (npr. pogodnosti za obiteljske pakete).“ (Mučalo i Šulentić, 2023: 22)

Sharakhina *et al.* (2020: 72-73) ističu nekoliko prednosti streaming platformi u odnosu na prijašnje načine slušanja glazbe, poput audio kasete i CD-a, a jedna od najvećih je ta što se, za razliku od streaming platformi, kasete i CD-i mogu oštetiti što može uzrokovati manju kvalitetu ili nemogućnost slušanja glazbe koja je snimljena na njima. Glazba koja je dostupna na streaming platformama ne može tek tako biti izgubljena niti je moguće da se vremenom smanji kvaliteta nekog audio zapisa na njima. Uz to, streaming servisi jednostavni su za korištenje, zapisi dostupni na njima su legalni, postoji mogućnost izvanmrežnog slušanja, nude veliki glazbeni katalog, a cijena za sve te pogodnosti vrlo je niska u usporedbi s ostalim glazbenim medijima.

2.3.8. Spotify

Eriksson *et al.* (2019), kako je navedeno u radu Dolata (2020: 8), tvrde da je streaming platforma Spotify osnovana 2006. godine te da je u početku bila zamišljena kao legalna zamjena za nekomercijalne servise za dijeljenje datoteka, kao što je The Pirate Bay. Tijekom 2010-ih godina, Spotify je postao jezgrom revolucije glazbene industrije i konzumacije glazbenog sadržaja, a njegova je popularnost svake godine imala dinamiku rasta.

Lozić, Fotova Čiković i Vuković (2021: 72-73) navode da je temeljna ideja platforme Spotify, koja je osnovana 2006. godine bila distribucija raznovrsnog medijskog sadržaja, jer su njegovi osnivači težili distribuciji sadržaja uz prodaju prostora za oglašavanje. Dvije godine kasnije Spotify se profilira kao glazbena streaming platforma, a godinu nakon distribuirala isključivo

glazbene sadržaje. S ciljem osiguranja dostupnosti što više ljudi, Spotify je ubrzo razvio aplikacije za razne uređaje i operacijske sustave. Fleischer (2020), kako je navedeno u radu Lozića, Fotove Čiović i Vuković (2021: 73), ističe da je početkom 2011. godine Spotify preusmjerio fokus financiranja s prodaje reklamnog prostora na model pretplate. Skog *et al.* (2018), kako je navedeno u radu Lozića, Fotove Čiović i Vuković (2021: 74), tvrde da je tek 2014. godine u potpunosti razvijena i stabilizirana infrastruktura Spotifyja. Lozić, Fotova Čiković i Vuković (2021: 74) navode da je nakon toga uslijedio konačan rast Spotifyja i njegova prevlast na globalnom tržištu glazbenih streaming platformi.

3. EMPIRIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA – STUDIJA SLUČAJA SPOTIFY

Empirijski dio istraživanja ovog rada usmjeren je na prezentiranje relevantnih informacija o utjecaju Spotifyja na trend slušanja glazbe koje su prikupljene analizom istraživanja koja su provele relevantne agencije te analizom vjerodostojnih podataka koji su dostupni u medijima i na relevantnim mrežnim stranicama. U sljedećim poglavljima rada, objašnjeno je određenje problema istraživanja, definiran je problem te su postavljeni cilj istraživanja, istraživačka pitanja i hipoteze istraživanja. Nakon toga, objašnjena je metodologija istraživanja, obrađeni su podatci te je prezentirana rasprava.

3.1. Određenje problema istraživanja

Trendovi u slušanju glazbe mijenjali su se godinama razvojem različitih vrsta medija koji omogućavaju slušanje glazbe, od gramofonskih ploča, preko audio kasete, CD-a, radija, MP3 uređaja, YouTubea do glazbenih streaming platformi. Upravo su streaming platforme najnoviji mediji koje ljudi koriste za slušanje glazbe, a jedna od tih platformi je i Spotify. S obzirom na to da je u teorijskom dijelu rada ustanovljeno da je Spotify najpopularnija streaming platforma, predmet istraživanja je analizirati popularnost Spotifyja kao medija za slušanje glazbe i njegov utjecaj na trend slušanja glazbe.

3.1.1. Problem i cilj istraživanja

Problem istraživanja je popularnost Spotifyja kao medija za slušanje glazbe i njegov utjecaj na trend slušanja glazbe u odnosu na dva popularna medija za slušanje glazbe - radio i YouTube. Cilj istraživanja ovog diplomskog rada je utvrditi je li Spotify postao glavni medij za slušanje glazbe.

3.1.2. Istraživačka pitanja

Da bi se utvrdila važnost streaming platformi za glazbenu industriju te pozicija Spotifyja kao medija za slušanje glazbe i njegov utjecaj na glazbenu industriju postavljena su sljedeća istraživačka pitanja koja će biti obrađena u raspravi:

IP1: Koliko prihoda glazbenoj industriji dolazi od streaming platformi?

IP2: Koliko prihoda glazbenoj industriji dolazi od Spotifyja?

IP3: Ima li više korisnika besplatne ili plaćene verzije Spotifyja?

3.1.3. Hipoteze istraživanja

Sa svrhom ostvarivanja cilja istraživanja ovog diplomskog rada postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Broj korisnika na Spotifyu u razdoblju od 2018. godine do 2023. godine u kontinuiranom je porastu na godišnjoj razini.

H2: Broj korisnika Spotifyja raste brže od broja korisnika YouTubea na godišnjoj razini u razdoblju od 2020. do 2023. godine.

H3: Ljudi više slušaju glazbu na Spotifyu nego na YouTubeu.

H4: Najslušanija pjesma na Spotifyu 2023. godine ujedno je i najslušanija pjesma na YouTubeu iste godine.

H5: Ljudi više slušaju glazbu na Spotifyu nego na radiju.

H6: Najslušaniji album na Spotifyu 2023. godine ujedno je i najprodavaniji album iste godine.

3.2. Metodologija istraživanja

Podatci potrebni za ispitivanje hipoteza istraživanja, odnosno ostvarivanje cilja istraživanja prikupljeni su analizom istraživanja koja su provele relevantne agencije te analizom vjerodostojnih podataka koji su dostupni u medijima i na relevantnim mrežnim stranicama. U sljedećim poglavljima objašnjeni su načini provođenja istraživanja te postupci i instrumenti istraživanja.

3.2.1. Način provođenja istraživanja

Istraživanje je u ovom diplomskom radu provedeno metodom studija slučaja. Čendo Metzinger i Toth (2020: 33-34) navode da je metoda studija slučaja postupak kojim se proučava određeni slučaj iz nekog stručnog ili znanstvenog područja. Tom metodom uočavaju se najvažnije značajke određene situacije, slučaja ili događaja. Žugaj *et al.* (2006) te Tkalac Verčić *et al.* (2010), kako je navedeno u radu Čendo Metzinger i Totha (2020: 34) ističu da se tom metodom proučava neka značajka koja je posebno zanimljiva i karakteristična te je zbog toga ova metoda nerijetko temelj širih i dubljih istraživanja. Prednosti metode studije slučaja su što se njome utvrđuje međusobnu vezu elemenata koji imaju utjecaj jedan na drugi, njome se opisuje pravi događaj, cijela situacija se analizira te se njome dobiva velik broj preciznih podataka.

Nedostaci ove metode su relativno dugo trajanje njenog provođenja, nemogućnosti poopćavanja te manja objektivnost tijekom analize podataka.

3.2.2. Postupci i instrumenti istraživanja

Istraživanje obuhvaća istraživanja koja su provele relevantne agencije te vjerodostojne podatke koji su dostupni u medijima i na relevantnim mrežnim stranicama. Analiziranjem tih instrumenata istraživanja, utvrđuje se popularnost Spotifyja kao medija za slušanje glazbe te njegov utjecaj na trend slušanja glazbe, s naglaskom na rast broja njegovih korisnika te na popularnost i povezanost slušanja glazbe na toj platformi u odnosu na YouTube, radio te prodaju glazbenih albuma.

3.3. Obrada podataka

U predstojećim poglavljima obrađeni su podaci koji su prikupljeni analizom istraživanja koja su provele relevantne agencije te analizom vjerodostojnih podataka koji su dostupni u medijima i na relevantnim mrežnim stranicama. Zatim, na osnovu dobivenih rezultata utvrđena je ispravnost postavljenih istraživačkih hipoteza.

3.3.1. Kretanje broja korisnika Spotifyja

Na mrežnoj stranici tvrtke za SEO obuku i blogove, *Backlinko* u članku „Spotify User Stats“ koji je posljednji put ažuriran 1. srpnja 2024. godine, dostupni su podaci o broju korisnika Spotifyja na godišnjoj razini koji su preuzeti izravno od te streaming platforme. Prema tim podacima, Spotify je 2018. godine imao 207 milijuna korisnika, godinu kasnije 271 milijun korisnika, 2020. godine 345 milijuna korisnika, iduće godine 406 milijuna korisnika, 2022. godine 489 milijuna korisnika, a na kraju 2023. godine mogao se pohvaliti brojkom od 602 milijuna korisnika.²

S obzirom na to da je na temelju ovih podataka broj korisnika Spotifyja kontinuirano rastao na godišnjoj razini u razdoblju od 2018. do 2023. godine, potvrđuje se prva hipoteza ovoga rada.

3.3.2. Usporedba rasta broja korisnika Spotifyja i YouTubea

Na službenoj mrežnoj stranici agencije za interaktivni i digitalni marketing *Global Media Insight* u članku „YouTube statistics 2024 (demographics, users by country & more)“ objavljenom 3. rujna 2024. godine, navedeno je da je YouTube 2020. godine imao 2 milijarde

² <https://backlinko.com/spotify-users> [pristup: 13.09.2024.]

i 300 milijuna korisnika, godinu kasnije 2 milijarde i 500 milijuna korisnika, 2022. godine 2 milijarde i 600 milijuna korisnika, a 2023. godine 2 milijarde i 680 milijuna korisnika.³

S obzirom na te podatke, kao i na podatke o broju korisnika Spotifyja na godišnjoj razini iz prethodnog poglavlja može se zaključiti da je broj korisnika Spotifyja 2021. godine, u odnosu na 2020. godinu, bio veći za 17,68%, a broj korisnika YouTubea u istom razdoblju bio je veći za 8,7%, nadalje broj korisnika Spotifyja 2022. godine, u odnosu na 2021. godinu, bio je veći za 20,44%, a broj korisnika YouTubea u istom razdoblju bio je veći 4% i u konačnici, broj korisnika Spotifyja 2023. godine, u odnosu na 2022. godinu, bio je veći za 23,11%, a broj korisnika YouTubea u istom je razdoblju bio veći za tek 3,08%.

Prema tome, može se zaključiti da je broj korisnika Spotifyja u tom razdoblju rastao brže nego broj korisnika YouTubeu, pri čemu je zanimljiva činjenica da se postotak rasta broja korisnika Spotifyja povećava, dok se s druge strane postotak rasta YouTube korisnika smanjuje.

Na temelju ovih podataka u potpunosti se potvrđuje druga hipoteza ovog rada.

3.3.3. Usporedba slušanosti glazbe na Spotifyu i YouTubeu

Prema istraživanju vodećeg B2B medija i informacijske platforme za globalnu industriju aplikacija *Business of Apps* objavljenom u članku „Music Streaming App Revenue and Usage Statistics (2024)“ koji je posljednji put ažuriran 11. rujna 2024. godine, utvrđeno je da je u 2023. godini YouTube za slušanje glazbe koristilo 2 milijarde i 160 milijuna korisnika, a s druge strane za slušanje glazbe streaming platformu Spotify koristio je 551 milijun korisnika.⁴

S obzirom na te podatke, vidljivo je da ljudi više slušaju glazbu na YouTubeu nego na Spotifyu, stoga je, prema tome, opovrgnuta treća hipoteza ovog rada.

3.3.4. Najslušanija pjesma na Spotifyu i YouTubeu 2023. godine

Na službenoj mrežnoj stranici streaming platforme Spotify u članku „The Top Songs, Artists, Podcasts, and Listening Trends of 2023 Revealed“ objavljeno je da je najslušanija pjesma na Spotifyu 2023. godine sa jednom milijardom i šesto milijuna slušanja bila pjesma *Flowers* glazbenice Miley Cyrus.⁵

³ https://www.globalmediainsight.com/blog/youtube-users-statistics/#YouTube_Users_Statistics_2024_Infographics [pristup: 11.09.2024.]

⁴ <https://www.businessofapps.com/data/music-streaming-market/> [pristup: 12.09.2023.]

⁵ <https://newsroom.spotify.com/2023-11-29/top-songs-artists-podcasts-albums-trends-2023/> [pristup: 12.09.2024.]

Na mrežnoj stranici koja prikuplja i analizira podatke o glazbi širom svijeta *Kworb*, u članku „Most viewed music videos published in 2023“ navedeno je da je najslušanija pjesma na YouTubeu 2023. godine s oko jednom milijardom i 176 milijuna slušanja bila pjesma *TQG* koju izvide glazbenice KAROL G i Shakira. Zanimljiva je činjenica da je najslušanija pjesma na Spotifyu *Flowers* na YouTubeu u 2023. godini imala gotovo duplo manje slušanja nego na Spotifyu te je bila na trećem mjestu najslušanijih pjesama u toj godini.⁶ Uz to, zanimljiva je činjenica i da je najslušanija pjesma na Spotifyu 2023. godine imala značajno više slušanja nego najslušanija pjesma na YouTubeu iste godine.

Analizom dostupnih podataka o najslušanim pjesmama na Spotifyu i YouTubeu 2023. godine opovrgnuta je četvrta hipoteza istraživanja.

3.3.5. Usporedba slušanosti glazbe na Spotifyu i radiju

Na mrežnoj stranici *Tone Island* u članku „46 Latest Music Streaming Statistics (2024 Usage + Revenue Data)“ navedeno je da prema istraživanju koje je provela Međunarodna federacija fonografske industrije – *IFPI* ljudi za slušanje glazbe najčešće koriste streaming platforme pa one čine 32% ukupnog slušanja glazbe, a s druge strane udio slušanja glazbe na radiju u ukupnom slušanju glazbe iznosi 17%. Prema istraživanju koje je provela online platforma specijalizirana za prikupljanje i vizualizaciju podataka *Statista* Spotify čini 30,5% udjela slušanja glazbe u odnosu na druge streaming platforme.⁷

Prema tome, streaming platforma Spotify ima udio od 9,76% u ukupnom slušanju glazbe, što znači da je radio gotovo dvostruko korišteniji medij za slušanje glazbe, stoga je time peta hipoteza istraživanja opovrgnuta.

3.3.6. Najslušaniji album na Spotifyu i najprodavaniji album 2023. godine

Na službenoj mrežnoj stranici online platforme specijalizirane za prikupljanje i vizualizaciju podataka – *Statista*, u članku „Most streamed albums on Spotify as of 2023, by number of streams“ navedeno je da je najslušaniji glazbeni album 2023. godine bio *Midnights* glazbenice Miley Cyrus sa četiri milijarde i 860 milijuna slušanja.⁸

Na službenoj mrežnoj stranici Međunarodne federacije fonografske industrije – *IFPI* u članku „Taylor Swift, SEVENTEEN and Morgan Wallen top IFPI Global Album Charts“ istaknuto je

⁶ https://kworb.net/youtube/topvideos_published_2023.html [pristup: 13.09.2024.]

⁷ <https://toneisland.com/music-streaming-statistics/> [pristup: 12.09.2024.]

⁸ <https://www.statista.com/statistics/1450551/most-streamed-album-spotify/> [pristup: 12.09.2024.]

da je najprodavaniji glazbeni album 2023. godine bio *FML* korejske grupe Seventeen, a prodan je u 6 milijuna i 400 tisuća primjeraka.⁹

S obzirom na to da je provedenim istraživanjem utvrđeno da najslušaniji album na Spotifyu 2023. godine nije ujedno i najprodavaniji album iste godine, opovrgnuta je šesta hipoteza istraživanja.

3.4. Rasprava

U teorijskom dijelu rada, obrađena su poglavlja vezana uz važnost glazbe kroz povijest, razvoj glazbenih žanrova te razvoj medija za slušanje glazbe, a značajna su za promjene trendova u slušanju glazbe. U empirijskom dijelu rada, provedena je znanstvena metoda studije slučaja kojom su prikupljeni podatci analizom istraživanja koja su provele relevantne agencije te analizom vjerodostojnih podataka koji su dostupni u medijima i na relevantnim mrežnim stranicama, s ciljem utvrđivanja pozicije streaming platforme Spotify kao medija za slušanje glazbe.

U empirijskom dijelu rada postavljeno je šest hipoteza istraživanja:

H1: Broj korisnika na Spotifyu u razdoblju od 2018. godine do 2023. godine u kontinuiranom je porastu na godišnjoj razini.

S obzirom na to da je provedenim istraživanjem utvrđeno da streaming platforma Spotify ima sve više korisnika na godišnjoj razini, može se reći da njegov vrhunac popularnosti kao medija za slušanje glazbe tek slijedi i da nema naznaka da bi broj njegovih korisnika uskoro mogao početi stagnirati ili opadati.

H2: Broj korisnika Spotifyja raste brže od broja korisnika YouTubea na godišnjoj razini u razdoblju od 2020. do 2023. godine.

Istraživanje stope rasta broja korisnika Spotifyja i YouTubea na godišnjoj razini pokazalo je da broj korisnika Spotifyja raste brže od broja korisnika YouTubea. S obzirom na sve manji iznos godišnjih stopa rasta broja korisnika YouTubea, moglo bi se reći da će taj iznos u bliskoj budućnosti vjerojatno dobiti negativan predznak te će broj korisnika YouTubea početi opadati. S druge strane, iznos stope rasta broja korisnika Spotifyja na godišnjoj razini sve je veći te

⁹ <https://www.ifpi.org/taylor-swift-seventeen-and-morgan-wallen-top-ifpi-global-album-charts/> [pristup: 13.09.2024.]

postoji mogućnost da bi broj korisnika Spotifya vremenom mogao nadmašiti broj korisnika YouTubea.

H3: Ljudi više slušaju glazbu na Spotifyu nego na YouTubeu.

Provedeno istraživanje hipoteze da ljudi više slušaju glazbu na Spotifyu nego na YouTubeu, pokazalo je da je situacija obrnuta, odnosno da ljudi za slušanje glazbe radije koriste YouTube. Važno je naglasiti da je moguće da na to utječu činjenice da je YouTube primarno besplatan medij, duže je na tržištu te nudi širi spektar različitog sadržaja, stoga ljudi uz sve ostale zapise, na YouTubeu reproduciraju i one glazbene. S obzirom na rezultat istraživanja prethodne hipoteze, ne treba zanemariti mogućnost da bi u budućnosti Spotify mogao preuzeti prevlast kao medij za slušanje glazbe u odnosu na YouTube.

H4: Najslušanija pjesma na Spotifyu 2023. godine ujedno je i najslušanija pjesma na YouTubeu iste godine.

Na temelju provedenog istraživanja koje je utvrdilo da najslušanija pjesma na Spotifyu 2023. godine nije ujedno i najslušanija pjesma na YouTubeu iste godine, može se zaključiti da postoje različite preferencije korisnika ovih dvaju medija koje bi mogle ovisiti o popularnosti izvođača u određenoj državi, glazbenom žanru, algoritmu ili nekom drugom relevantnom čimbeniku.

H5: Ljudi više slušaju glazbu na Spotifyu nego na radiju.

Istraživanje preferencija ljudi o tome slušaju li glazbu radije na Spotifyu ili na radiju pokazalo je da, suprotno postavljenoj hipotezi, radio ipak ima status dominantnijeg medija za slušanje glazbe. Pri tome, važno je spomenuti da bi s obzirom na utvrđenu brzinu rasta broja korisnika Spotifyja, ta platforma u budućnosti ipak mogla nadmašiti radio kao medij za slušanje glazbe.

H6: Najslušaniji album na Spotifyu 2023. godine ujedno je i najprodavaniji album iste godine.

Prema provedenom istraživanju kojim je utvrđeno koji je album 2023. godine bio najslušaniji na Spotifyu te koji je album iste godine bio najprodavaniji, može se zaključiti da se dobiveni rezultati ne poklapaju. Na to bi mogli utjecati čimbenici poput preferencije ljudi u načinu konzumiranja glazbe određenog izvođača ili glazbenog žanra te općenite preferencije ljudi u načinu slušanja glazbe koji bi mogli ovisiti, primjerice o kulturi vezanoj uz konzumaciju glazbe u određenom društvu.

S ciljem utvrđivanja važnosti streaming platformi i Spotifyja za glazbenu industriju u empirijskom dijelu istraživanja postavljena su i tri istraživačka pitanja:

IP1: Koliko prihoda glazbenoj industriji dolazi od streaming platformi?

Na mrežnoj stranici *Exploding Topics* u članku „Music Streaming Services Stats (2024)“ navedeno je da prema istraživanju Međunarodne federacije fonografske industrije – *IFPI* glazbene streaming platforme čine 67% prihoda glazbene industrije te da iznos prihoda koje glazbenoj industriji donose streaming platforme raste iz godine u godinu.¹⁰

Prema tome, može se reći da su streaming platforme primarni izvor prihoda glazbenoj industriji te da bi u budućnosti mogle činiti još veći udio prihoda u glazbenoj industriji.

IP2: Koliko prihoda glazbenoj industriji dolazi od Spotifyja?

Na službenoj mrežnoj stranici globalne medijske kompanije *Forbes* u članku „Spotify Paid Out \$9 Billion In 2023—How Does TikTok Compare?“ istaknuto je da je prema navodi Spotifyja, ta streaming platforma glazbenoj industriji u 2023. godini donijela prihod u iznosu od devet milijardi američkih dolara.¹¹

IP3: Ima li više korisnika besplatne ili plaćene verzije Spotifyja?

Na službenoj mrežnoj stranici streaming platforme Spotify u odjeljku *For the Record* u članku „About Spotify“ navedeno je da je Spotify najpopularnija streaming platforma za audio sadržaj s više od 626 milijuna korisnika od kojih 246 milijuna koristi naplatnu, a 380 milijuna besplatnu verziju.¹²

Prema tome, Spotify ima 64,74% više korisnika koji koriste besplatnu verziju Spotifyja od onih koji usluge Spotifyja koriste preko njegove plaćene verzije. Unatoč tome što je udio korisnika besplatne verzije veći, broj korisnika koji su spremni izdvojiti sredstva za potpunu uslugu Spotifyja nije zanemariv te zapravo govori o prepoznavanju vrijednosti i kvaliteti usluga te platforme.

¹⁰ <https://explodingtopics.com/blog/music-streaming-stats> [pristup: 13.09.2024.]

¹¹ <https://www.forbes.com/sites/hughmcintyre/2024/02/09/spotify-paid-out-9-billion-in-2023how-does-tiktok-compare/> [pristup: 13.09.2024.]

¹² <https://newsroom.spotify.com/company-info/> [pristup: 12.09.2024.]

4. ZAKLJUČAK

Unatoč tome što ju nije jednostavno definirati, glazba je još od razdoblja starih kultura pa sve do današnjeg vremena, važan dio ljudskih života. U različitim povijesnim razdobljima, glazba je ljudima služila kao način komunikacije, sredstvo izražavanja vlastitih osjećaja te nepresušni izvor ljubavi, nade i zabave. Razvoj različitih glazbenih žanrova poput bluesa, jazza, rocka, rapa i popa predstavljao je način otpora glazbenika raznim društvenim neprilikama u određenom razdoblju, a ujedno su stvorene i glazbene niše koje prikazuju glazbene preferencije svakog pojedinca. Tehnološkim napretkom, razvijali su se brojni mediji koji su svojevremeno bili trendovi u smislu načina na koji ljudi slušaju glazbu, poput slušanja gramofonskih ploča, audio kasete, CD-a, radija, MP3 uređaja te slušanja glazbe na YouTubeu i glazbenim streaming platformama, među kojima je najpopularniji Spotify.

S obzirom na to da je u današnje vrijeme ljudima omogućeno koristiti bilo koji od navedenih medija za slušanje glazbe te da povijest pokazuje da je svaki novi medij prije ili kasnije počeo dominirati nad onim starim, upravo je Spotify, kao jedna od streaming platformi koje su najmlađi medij za slušanje glazbe, pretpostavljen kao važan čimbenik trendova slušanja glazbe. Analiziranjem prikupljenih podataka istraživanja koja su provele relevantne agencije te analizom vjerodostojnih podataka koji su dostupni u medijima i na relevantnim mrežnim stranicama, a koji su vezani uz poziciju Spotifyja kao medija za slušanje glazbe u odnosu na druge medije koji su popularni načini slušanja glazbe, potvrđene su dvije, a odbačene četiri hipoteze istraživanja koje govore o toj poziciji. Na temelju obrađenih podataka, može se zaključiti da je broj korisnika Spotifyja u kontinuiranom porastu, zbog čega je moguće da u budućnosti nadmaši YouTube i radio te postane glavni medij za slušanje glazbe. Unatoč tome što nije primarni medij za slušanje glazbe, Spotify uz ostale streaming servise donosio značajan udio u ukupnim prihodima glazbene industrije.

Ograničenja ovog istraživanja su što je Spotify primarno platforma za slušanje glazbe, a njegova popularnost uspoređena je s medijem poput YouTubea koji, osim što je duže na tržištu, nudi širi spektar različitog sadržaja. Uz to, provedeno istraživanje temeljilo se na već dostupnim podacima koje su drugi istražili, umjesto na prikupljanju vlastiti podataka. Preporuka za buduća istraživanja je da se pozicija Spotifyja kao medija za slušanje glazbe uspoređi s nekom drugom streaming platformom. Također, bilo bi dobro provesti komparativno istraživanje, prikupiti vlastite podatke te provesti dubinske intervju s relevantnim osobama u glazbenoj industriji.

5. LITERATURA

1. Airoidi, M., Beraldo, D. i Gandini A. (2016) Follow the Algorithm: An Exploratory Investigation of Music on YouTube. *Poetics*, 57/2016. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304422X16300973?via%3Dihub> [pristup: 17.08.2024.]
2. Arthurs, J., Drakopoulou, S. i Gandini, A. (2018) Researching YouTube. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 24/2018 (1). URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354856517737222> [12.05.2024.]
3. Backlinko – Spotify User Stats (2024). URL: <https://backlinko.com/spotify-users> [pristup: 13.09.2024.]
4. Bathgate, G. (2020) *Radio Broadcasting: A History of the Airwaves*. Barnsley, South Yorkshire: Pen and Sword History, Pen & Sword Books Ltd.
5. Bosanac, J. (2004) Transkulturaciona u glazbi: primjer hrvatskog hip hopa. *Narodna umjetnost : hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 41/2004 (2). URL: <https://hrcak.srce.hr/26008> [pristup: 17.05.2024.]
6. Castro-Revilla (2022) The spirit of Baroque Art. *Journal of Positive School Psychology*, 6/2022 (6). URL: <https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/7731> [pristup: 17.07.2024.]
7. Covach, J. (2005) Form in Rock Music: A Primer. U: Stein, D., ur. *Engaging Music: Essays in Music Analysis*. Oxford: Oxford University Press, str. 65-76.
8. Curry, D. (2024) *Music Streaming App Revenue and Usage Statistics (2024)*. Business of Apps. URL: <https://www.businessofapps.com/data/music-streaming-market/> [pristup: 12.09.2024.]
9. Čendo Metzinger, T. i Toth, M. (2020) *Metodologija istraživačkog rada za stručne studije*. Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica.
10. Diederichsen, D. (2015) Sound and Image Worlds in Pop Music. U: Daniels, D. i Naumann, S., ur. *See this Sound: Audiovisuology: A Reader*. Köln: Verlag Walther König, str. 554-581.
11. Dolata, U. (2020) The Digital Transformation of the Music Industry The Second Decade: From Download to Streaming. *Research Contributions to Organizational Sociology and Innovation Studies*, SOI Discussion Papers 2020-04, University of Stuttgart, Institute for Social Sciences, Department of Organizational Sociology and

- Innovation Studies. URL: <https://ideas.repec.org/p/zbw/stusoi/202004.html> [pristup: 05.09.2024.]
12. Duarte, F. (2024) *Music Streaming Services Stats (2024)*. Exploding Topics. URL: <https://explodingtopics.com/blog/music-streaming-stats> [pristup: 13.09.2024.]
 13. Fernando, M. M. P. M. i Kularathne, N. K. (2023) High-frequency Noise Removal of Vintage Songs in Audio Cassettes using Signal Processing Techniques. *Current Scientia*, 26/2023 (1). URL: <https://journals.sjp.ac.lk/index.php/vjs/article/view/6416> [pristup: 17.07.2024.]
 14. For the Record (2023) *2023 WRAPPED*. Spotify. URL: <https://newsroom.spotify.com/2023-11-29/top-songs-artists-podcasts-albums-trends-2023/> [pristup: 12.09.2024.]
 15. For the Record (2024) *About Spotify*. Spotify. URL: <https://newsroom.spotify.com/company-info/> [pristup: 12.09.2024.]
 16. Geck, M. (2008) *Kratka povijest glazbe*. Zagreb: Mozaik knjiga.
 17. Gridley, M. C. (2008) *Jazz Styles: History & Analysis*. 10. izd. Upper Saddle River: Pearson.
 18. Grout, D. J. i Palisca, C. V. (2009) *A History of Western Music*. 8. izd. New York: W.W. Norton & Company.
 19. Güneş, A. (2017) *French pop music remakes in Turkey: A cognitive semiotic inquiry into cultural transfer*. Diplomski rad. Lund: Lund University.
 20. IFPI (2024) *Taylor Swift, SEVENTEEN and Morgan Wallen top IFPI Global Album Charts*. URL: <https://www.ifpi.org/taylor-swift-seventeen-and-morgan-wallen-top-ifpi-global-album-charts/> [pristup: 13.09.2024.]
 21. Jędrzejewski, S. (2014) Radio in the new media environment. U: Oliveira, M., Stachyra, G. i Starkey, G., ur. *Radio : the resilient medium : papers from the third conference of the ECREA Radio Research Section*. Sunderland: Centre for Research in Media and Cultural Studies, str. 17-27.
 22. Kumar, S. (2024) Music and Technology. *Sangeet Galaxy e-Journal*, 13/2024 (1). URL: <https://sangeetgalaxy.co.in/paper/music-and-technology/> [pristup: 28.08.2024.]
 23. Kwordb - Most viewed music videos published in 2023. URL: https://kwordb.net/youtube/topvideos_published_2023.html [pristup: 13.09.2024.]
 24. Lee, Y. H. (2023) The Audio Compact Disc: A Business History Case. *Essays in Economic & Business History*, 41/2023 (1). URL: <https://www.ebhsoc.org/journal/index.php/ebhs/article/view/528> [pristup: 18.07.2024.]

25. Lozić, J. (2020) Pandora streaming radio: saturacija u industriji streaming platformi. *Zbornik sveučilišta Libertas*, 5/2020 (5). URL: <https://hrcak.srce.hr/247409> [pristup: 22.08.2024.]
26. Lozić, J., Fotova Čiković, K. i Vuković, D. (2021) Spotify streaming platforma: paradigma postmodernog menadžerskog modela. *Zbornik sveučilišta Libertas*, 6/2021 (6). URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/390643> [pristup: 25.08.2024.]
27. McIntyre, H. (2024) *Spotify Paid Out \$9 Billion In 2023—How Does TikTok Compare?* Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/hughmcintyre/2024/02/09/spotify-paid-out-9-billion-in-2023how-does-tiktok-compare/> [pristup: 13.09.2024.]
28. Midura, J. (2020) *Analogue Recording in the Digital Era*. Diplomski rad. Lublin: The John Paul II Catholic University of Lublin.
29. Moore, S. B. (2015) *A history of music*. Minneapolis, Minnesota: Essential Library, Abdo Publishing.
30. Moran, M. (2024) *46 Latest Music Streaming Statistics (2024 Usage + Revenue Data)*. Tone Island. URL: <https://toneisland.com/music-streaming-statistics/> [pristup: 12.09.2024.]
31. Mučalo, M. i Šulentić, A. (2023) Marina Mučalo, Anita Šulentić: Glazbeni streaming servisi u Republici Hrvatskoj. *Europski realiteti – Moć*. URL: <http://www.uaos.unios.hr/marina-mucalo-anita-sulentic-glazbeni-streaming-servisi-u-republici-hrvatskoj/> [pristup: 02.09.2024.]
32. Oliveira, M., Stachyra, G. i Starkey, G. (2014) *Radio : the resilient medium : papers from the third conference of the ECREA Radio Research Section*. Sunderland: Centre for Research in Media and Cultural Studies.
33. Palmer, R. (1981) *Deep Blues: A Musical and Cultural History of the Mississippi Delta*. 1. izd. New York: Penguin Publishing Group.
34. Pires, F., Masanet, M. J. i Scolari, C. A. (2019) What are teens doing with YouTube? Practices, uses and metaphors of the most popular audio-visual platform. *Information, Communication & Society*, 24/2019 (9). URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369118X.2019.1672766> [pristup: 30.07.2024.]
35. Prud'homme van Reine, P. (2022) *Innovation Culture: learning from the history of innovation*. Utrecht: Innovation Culture.
36. Rahman, I. A., Mustofa, M. i Nisa', I. (2022) YouTube Music as an Innovative Teaching Media to Improve Students' Listening Mastery. *Jurnal Paedagogy: Jurnal Penelitian*

- dan Pengembangan Pendidikan*, 9/2022 (1). URL: <https://e-journal.undikma.ac.id/index.php/pedagogy/article/view/4402> [pristup: 27.07.2024.]
37. Rosen, C. (1995) *The Romantic Generation*. 1. izd. Cambridge: Harvard University Press.
38. Ross, A. (2007) *The Rest Is Noise: Listening to the Twentieth Century*. New York. Farrar, Straus and Giroux.
39. Sharakhina *et al.* (2020) Digital Technologies in Development of Modern Music Industry. *Conference: 2020 IEEE Conference of Russian Young Researchers in Electrical and Electronic Engineering (EIconRus)*. URL: https://www.researchgate.net/publication/340060492_Digital_Technologies_in_Development_of_Modern_Music_Industry [pristup: 17.08.2024.]
40. Statista - Most streamed albums on Spotify as of 2023, by number of streams (2024). URL: <https://www.statista.com/statistics/1450551/most-streamed-album-spotify/> [pristup: 12.09.2024.]
41. Stoia, N., Adams, K. i Drakulich, K. (2017) Rap Lyrics as Evidence: What Can Music Theory Tell Us?. *Race and Justice*, 8/2017 (4). URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2153368716688739> [pristup: 15.07.2024.]
42. Tagg, P. (1987) Musicology and the semiotics of popular music. *Semiotica*, 66/1987 (1/3). URL: <https://philpapers.org/rec/TAGMAT> [pristup: 17.07.2024.]
43. Taylor, D. (2021) *From Mummers to Madness: A Social History of Popular Music in England*. Huddersfield, West Yorkshire: University of Huddersfield Press.
44. Towse, R. (2020) Dealing with digital: the economic organisation of streamed music. *Media, Culture & Society*, 42/2020 (7-8). URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0163443720919376> [pristup: 21.08.2024.]
45. Velčić, S. (2022) *Glazba i jezik*. Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet.
46. Vidulin-Orbanić, S. (2008) Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju. *Metodički ogleđi : časopis za filozofiju odgoja*, 15/2008 (1). URL: <https://hrcak.srce.hr/27856> [pristup: 24.08.2024.]
47. Youtube statistics 2024 (demographics, users by country & more) (2024). URL: https://www.globalmediainsight.com/blog/youtube-users-statistics/#YouTube_Users_Statistics_2024_Infographics [pristup: 11.09.2024.]

48. Yüksel, S. (2021) Play it back! A design study regarding changes in prerecorded music playing experiences. Diplomski rad. Ankara: METU.